

PLAĆE, ZARADE I TROŠKOVI RADNE SNAGE U RH I EU

Boros, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:866057>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni prijediplomski studij, Marketing

Katarina Boros

PLAĆE, ZARADE I TROŠKOVI RADNE SNAGE U RH I EU

Završni rad

Osijek, 2023.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni prijediplomski studij, Marketing

Katarina Boros

PLAĆE, ZARADE I TROŠKOVI RADNE SNAGE U RH I EU

Završni rad

Kolegij: Gospodarstvo Hrvatske

JMBAG: 0010231722

e-mail: boros934@gmail.com

Mentor: izv. prof. dr. sc. Nataša Drvenkar

Osijek, 2023.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics and Business in Osijek
University Undergraduate Studies Marketing

Katarina Boros

**WAGES, SALARIES AND LABOR COSTS IN THE REPUBLIC
CROATIA AND THE EU**

Final paper

Osijek, 2023.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je _____
ZAVRŠNI (navesti vrstu rada: završni / diplomski /
specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim
istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti
autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i
teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu
na navedeni rad pod licencom Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli
pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u
institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju
Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i
znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke
datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu
obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Katarina Boros

JMBAG: 0010231722

OIB: 40262105295

e-mail za kontakt: boros934@gmail.com

Naziv studija: Preddiplomski sveučilišni studij, smjer marketing

Naslov rada: Plaće, zarade i troškovi radne snage u RH i EU

Mentor/mentorica rada: Prof.dr.sc Nataša Drvenkar

U Osijeku, 20.09.2023. godine

Potpis Katarina Boros

Plaće, zarade i troškovi radne snage u RH i EU

Sažetak

Tema ovog rada su plaće, zarade i troškovi radne snage u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji. Kroz rad je objašnjena gospodarska situacija Republike Hrvatske te je napravljen kratki pregled potrošačkih cijena i tržišta rada. U radu je objašnjena ekonomska situacija nakon ulaska u Europsku uniju, a analizirani su podaci zaposlenih i nezaposlenih osoba, kako u Republici Hrvatskoj tako i Europskoj uniji te njihove plaće i troškovi rada. Analiza kretanja plaća u Republici Hrvatskoj predstavlja važno istraživanje koje se bavi ekonomskim, socijalnim i zakonodavnim aspektima plaća i radnog tržišta u zemlji. Ispitivanje promjena u visini i strukturi plaća može pružiti dublji uvid u ekonomsku situaciju i promjene na tržištu rada, te pomoći u razumijevanju utjecaja različitih čimbenika na prihode radnika. Plaća je naknada koju se poslodavac obvezuje isplatiti radniku za njegov rad i postignute korisne učinke tijekom rada. Isplaćuje se mjesečno na temelju sklopljenog ugovora o radu između poslodavca i djelatnika, u kojem je definiran iznos plaće. Potrebno je razlikovati bruto od neto plaće: neto plaća je iznos koji radnik stvarno prima na svoj bankovni račun nakon što su odbijeni svi porezi i doprinosi. To je iznos koji radnik može koristiti za svoje osobne potrebe. Iz bruto plaće poslodavac odbija iznose za poreze (kao što su porez na dohodak) i doprinose (poput doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje). Plaća se sastoji od sljedećih pet komponenti: osnovna plaća, stimulatívni dio plaće, dodaci, naknade i udio u dobiti. Glavni cilj ovog rada jest približiti i analizirati plaće radne snage u Republici Hrvatskoj te usporediti ih s državama članicama Europske unije.

Ključne riječi: plaće, radna snaga, tržište rada, zaposleni, nezaposleni

Wages, earnings and labor costs in the Republic of Croatia and the EU

Abstract

The topic of this paper is wages, earnings and labor costs in the Republic of Croatia and the European Union. The paper explains the economic situation of the Republic of Croatia and gives a brief overview of consumer prices and the labor market. The paper explains the current situation of Croatia after joining the European Union and whether the situation itself has changed in recent years. The paper lists and analyzes data on employed and unemployed people both in the Republic of Croatia and in the European Union, as well as their wages and labor costs. The analysis of wage trends in the Republic of Croatia represents an important study dealing with the economic, social and legal aspects of wages and the labor market in this country. The study of changes in the level and structure of wages can provide a deeper insight into the economic situation and changes in the labor market, and help to understand the impact of various factors on workers' incomes. Wages are the compensation that employers are obligated to pay employees for their work and services rendered during work. It is paid monthly on the basis of the employment contract concluded between the employer and the employee, which specifies the amount of the wage. It is necessary to distinguish between gross and net wages: The net wage is the amount that the employee actually receives in his/her bank account after deducting all taxes and duties. This is the amount that the employee can use for his personal needs. From the gross salary, the employer deducts amounts for taxes (such as income tax) and contributions (such as pension and health insurance contributions). Salary is made up of the following five components: Basic salary, performance-related part of the salary, allowances, supplements and profit sharing. The main objective of this paper is to analyze approximately the salaries of employees in the Republic of Croatia and compare them with the member states of the European Union.

Keywords: wages, labor force, labor market, employed, unemployed

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA RADA	2
3. GOSPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE I EUROPSKE UNIJE 4	
3.1. Gospodarski pregled Republike Hrvatske i Europske unije	4
3.2. Potrošačke cijene	9
3.3. Tržište rada	12
4. ANALIZA TRŽIŠTA RADA U REPUBLICI HRVATSKOJ I	
EUROPSKOJ UNIJI	15
4.1. Ponuda rada	15
4.2. Analiza zaposlenosti i nezaposlenosti.....	23
5. PLAĆE, ZARADE I TROŠKOVI RADA U REPUBLICI HRVATSKOJ	
I EUROPSKOJ UNIJI	26
5.1. Analiza plaća u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji.....	29
6. ZAKLJUČAK	40
7. LITERATURA	41
POPIS GRAFIKONA	44
POPIS SLIKA	44
POPIS TABLICA	44

1. UVOD

Tema ovog završnog rada su plaće, zarade i troškovi radne snage u Republici Hrvatskoj (RH) i Europskoj uniji (EU). Moglo bi se reći kako su plaće jedna od najfascinantnijih tema ekonomske i socijalne analize upravo zbog svoje dvostruke funkcije. Naime, poslodavcima predstavljaju trošak poslovanja i to vrlo značajan, dok za radnika predstavlja „nagradu“ za obavljeni posao te zadane radne zadatke, svojevrsna motivacija za rad. Od samog ulaska RH u EU plaće su se promijenile, RH se nalazila na predzadnjem mjestu sa svojim plaćama dok, u posljednjih nekoliko godina bilježi značajan porast. Ipak, bitno je istaknuti kako je, prije ovih promjena, u RH zabilježeno više gospodarskih kriza koje su se loše odrazile na ekonomiju i gospodarstvo. Postavljaju se tri temeljna pitanja bitna za analizu ove teme, a ona su sljedeća:

1. Je li prosječna neto plaća radnika u EU najniža u RH ?
2. Ako prethodno nije potvrđeno, koliki je prosječni iznos neto plaća (iznos minimalne neto plaće u RH, iznosi prosječne neto plaće promatranih djelatnosti) komparativno te kakva je situacija u EU i RH?
3. Ako je prethodno potvrđeno (ili se potvrdi), zašto je to tako – koji su uzroci, a koje posljedice takvog stanja?

U prvom dijelu rada teorijski su objašnjeni pojedini ekonomski pojmovi vezani uz tržište rada, gospodarsku strukturu kao i poveznicu gospodarskih specifičnosti sa sustavom uređivanja plaća u RH, ali i općenito. Drugi dio rada analizira specifičnosti tržišta rada s posebnim osvrtom na zaposlenost i nezaposlenost, karakteristike dobne i obrazovne strukture stanovništva i njihovim udjelima na tržištu rada RH i EU. Tako se naglasak u analizi stavlja i na pitanja ponude, ali i potražnje na tržištu rada RH i EU. U trećem dijelu rada objašnjava se, na temelju provedene analize, sustav formiranja plaća, iznosi neto i bruto plaća kao i institut minimalne plaće RH te njegova usporedba sa državama članicama EU. Tema je odabrana zbog zanimljivosti instituta/instrumenta plaće, zarada i troškove radne snage. Posebnu ulogu, pri tome, imaju poremećaji u globalnim razmjerima koji ostavljaju dodatan (često negativan) trag na formiranje plaća (u užem smislu) i gospodarsku opstojnost zemlje (u širem smislu), a tiču se postpandemijsko - pandemijskih izazova bolesti Covid 19 (javni proračun, plaće, „blokada“ tržišta, inflacija), a onda i agresije Rusije nad Ukrajinom (narušavanje stabilnosti opskrbnih lanaca, energetska kriza, inflacija).

2. METODOLOGIJA RADA

Pri izradi rada korištena je stručna i znanstvena literatura iz ovog područja, znanstveni i stručni članci s internetskog portala, odnosno, dostupnog znanstvenog portala s otvorenim pristupom, Hrčak.srce te su korištene statističke internetske stranice za prikupljanje podataka, poput ILO, Eurostata te Državnog zavoda za statistiku.

2.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja rada jesu plaće, zarade i troškovi radne snage u RH i EU. Tržište rada izrazito je zanimljivo za istraživanje s obzirom na utjecaj različitih ekonomskih, pravnih, ali i društvenih faktora kao i sam sustav formiranja plaća. Kroz rad su obuhvaćene analiza tržišta rada u RH te institut formiranja plaće, troškovi rada, produktivnost radne snage, karakteristike (obrazovna i dobna). Poseban istraživački naglasak usmjerava se na zaposlenost i nezaposlenost u RH i EU, utjecaje i posljedice.

2.2. Metode istraživanja

U radu su primjenjivane temeljne metode istraživanja poput metode analize, metode sinteze i metode deskripcije. Metoda analize je metoda koja uključuje razlaganje složenih oblika ili fenomena na njihove osnovne elemente ili komponente radi boljeg razumijevanja. U radu je primijenjena analiza metoda kako biste pojednostavili i istražili složene aspekte tržišta rada, plaća, zarada i troškova rada radne snage u RH i EU. Metoda sinteze je metoda koja je suprotna metodi analize. Koristi se za integraciju ili kombiniranje pojednostavljenih elemenata ili komponenti kako bi se stvorila složena cjelina ili razumjela veza između različitih dijelova. U radu je primijenjena kako bi se kombinirali pojednostavljeni elementi iz metode analize, a kako bi se olakšano pristupilo objašnjavanju i dokazivanju tema oko tržišta rada i plaća koje su prikazane. Dodatno objašnjenje i opisivanje elemenata koji utječu na gospodarstvo, tržište rada i plaće radne snage omogućeni su metodom deskripcije. Ovo je važno kako bi sam rad dobio jasnu sliku o pojmovima i faktorima koji ih oblikuju.

2.3. Struktura rada

U samoj strukturi rada vidljivi su svi naslovi, kao i sadržaj unutar njih koji su opisani u radu, a omogućavaju istraživanje teme ovog rada. Tako je prvi naslov usmjeren na pitanja gospodarskih specifičnosti RH i EU, s posebnim naglaskom na zaposlenost, nezaposlenost, tržište rada (koje se mijenja od kada je RH postala punopravna članica EU). Promjene su vidljive na bolje u velikom djelu promatranih elemenata važnih za mogućnosti mladih, bolje uvjete zaposlenja uz bolje plaće, ali i pitanja „boljih“ mirovina za umirovljenike. Opisane su i tri najveće krize koje su pogodile RH te njihov utjecaj na samo gospodarstvo. Ponuda rada upućuje na broj zaposlenih po sektorima te njihovom obrazovanju od onih sa visokim školama do onih bez završene osnovne škole. Vidljivi su podaci o njihovim plaćama, koliki ih je broj zaposlenih, ali i koliko ih čeka na svoja radna mjesta. Nadalje, važno pitanje ovog područja istraživanja jesu i mehaničko kretanje stanovništva, odnosno migracije. Analizom kretanja migracija moguće je zaključiti kako se situacija u RH ipak mijenja na bolje budući se smanjuje odlazak ljudi, a povećava dolazak ljudi u RH. Plaće kao jedan od osnovnih i glavnih čimbenika kod svih zaposlenih, ovise o samom stupnju obrazovanja, mjestu zaposlenosti, zalaganju radnika na radnim mjestima, radnom vremenu i još brojnim čimbenicima. No to je samo jedna strana problematike na tržištu rada. Uz mnogobrojne izazove, s druge je strane bitno napomenuti kako plaće ovise i o „stanju potražnje“, a na koju pak utječe gospodarska situacija u zemlji i inozemstvu, kompleksnost unutar (i izvan) ekonomske strukture kojoj poduzetnik pripada, tehnološkoj i izvoznoj propulzivnosti, konkurentnosti i tome slično. U konačnici, analizirajući brojne pokazatelje koji su opisani u ovom radu, moglo bi se zaključiti kako RH ipak bilježi pozitivne trendove po pitanju zaposlenosti, uvjeta rada i visine plaća od kako je postala punopravna članica EU, ali i problema s nedostatkom radne snage koji je, kao takav, možda prvi put prisutan problem hrvatskog tržišta rada u novijoj povijesti (više potražnje, a manje ponude rada).

3. GOSPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE I EUROPSKE UNIJE

Velika stopa nezaposlenosti i spora dinamika stvaranja novih radnih mjesta, kao i nefleksibilno tržište rada ozbiljan su izazov za sve voditelje ekonomske politike, a ono što je posebno zabrinjavajuće jest kako se gospodarstvo RH suočava s, gotovo „kroničnim“, problemom tržišta rada. Na ovakvo stanje utjecale su mnoge krize čiji su nastanak i posljedice objašnjeni u nastavku rada.

3.1. Gospodarski pregled Republike Hrvatske i Europske unije

U gospodarskom pregledu analiziraju se bruto domaći proizvod, industrija, trgovina, turizam, potrošačke cijene i tržište rada. Prema podacima Hrvatske gospodarske komore (2022) RH zabilježila je visok rast bruto domaćeg proizvoda (BDP-a) od 9,7% u određenom kvartalu, što je pozitivan znak za gospodarstvo zemlje. Ovaj rast nadmašuje prosječni rast u EU. Sektori s najvećim rastom su: trgovina na veliko i na malo, prijevoz, skladištenje te usluge smještaja, pripreme i usluživanja hrane, ujedno, ti su sektori ostvarili najveći rast bruto dodane vrijednosti. Ovo ukazuje na važnost tih sektora u ekonomiji. Nadalje podaci Hrvatske gospodarske komore (2022) govore kako je industrijska proizvodnja također je imala dinamičan rast, pri čemu su se neki sektori poput proizvodnje električne energije i prehrambenih proizvoda posebno istaknuli. Promet u trgovini rastao je, pri čemu je prodaja motornih goriva i maziva imala značajan utjecaj na rast, što se povezuje s rastom cijena nafte. Turizam je bio pokazivao izuzetno dobre rezultate u 2021., kao i 2022. godini, a RH se našla među državama s najvećim oporavkom nakon izazova uzrokovanih pandemijom. Inflacija je bila ispod prosjeka EU, ali su najviše stope inflacije zabilježene u kategorijama hrane, alkoholnih pića, duhana i prijevoza.

Broj zaposlenih je pao na mjesečnoj razini, a stopa nezaposlenosti, iako povećana u siječnju, bila je niža u usporedbi s prethodnim godinama, što upućuje na sezonski karakter hrvatskog tržišta rada (a posebno kada se promotre pokazatelji u dužem trendu). Podaci o prosječnim plaćama pokazuju različite razine isplate u različitim sektorima, pri čemu je najviša prosječna neto plaća zabilježena u sektoru promidžbe, a najniža u proizvodnji odjeće. Ovi podaci pružaju dublji uvid u ekonomske trendove i situaciju na tržištu rada u RH. Nadalje, prema podacima Hrvatske gospodarske komore (2022), godišnja inflacija u prosjeku je bila tijekom 2022. godine

3,1%. Ova stopa inflacije bila je nešto niža od prosjeka EU (3,3%), ali nešto viša od prosjeka eurozone (2,9%). To ukazuje na to da je RH svojedobno ipak imala umjerenu inflaciju u tom razdoblju. Prema mišljenju autora „Najnižu stopu inflacije zabilježile su Malta, Grčka i Portugal, s prosječnom stopom od 1,1%. U siječnju je zabilježen pad broja zaposlenih na mjesečnoj razini za 20,1 tisuću osoba. Najveći apsolutni pad zaposlenosti dogodio se u sektoru zdravstvene zaštite i sektoru pružanja smještaja i usluživanja hrane. Stopa nezaposlenosti u siječnju iznosila je 7,8%. Iako je to najviša stopa nezaposlenosti od svibnja prošle godine, važno je napomenuti da je niža za 2,0 postotna boda u usporedbi s istim razdobljem u 2021. godini i za 1,7 postotna boda niža u usporedbi s istim razdobljem u 2019. godini. To sugerira određeni oporavak tržišta rada nakon izazova uzrokovanih pandemijom.“ (Hrvatska gospodarska komora, 2022). Prema podacima Hrvatske gospodarske komore (2022) Najviša prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenome u pravnim osobama za prosinac 2021. bila je u sektoru Promidžba (reklama i propaganda) i istraživanje tržišta, iznosila je 1549 eura. Nasuprot tome, najniža prosječna plaća zabilježena je u sektoru proizvodnje odjeće, s iznosom od blizu 600 eura. Razlike u prosječnim plaćama među sektorima ukazuju na varijabilnost prihoda u različitim industrijskim granama. Ovi podaci pružaju dublji uvid u ekonomsku i radnu situaciju u Republici Hrvatskoj te ilustriraju trendove inflacije, tržišta rada i plaća. Važno je pratiti ove pokazatelje kako bi se razumjela ekonomska stabilnost i dinamika zemlje.

Nakon općenitog osvrta na gospodarstvo RH nadovezati ćemo se i na krize. Prema autoru „Križa je nepredviđeni i iznenadni događaj koji svojim sadržajem ozbiljno narušava djelovanje pojedinaca, organizacija, društvenih skupina pa i država.“ (Hrvatska književna enciklopedija, (2021). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.) Tri ključne gospodarske krize koje su obilježile hrvatsko gospodarstvo od 1990. godine:

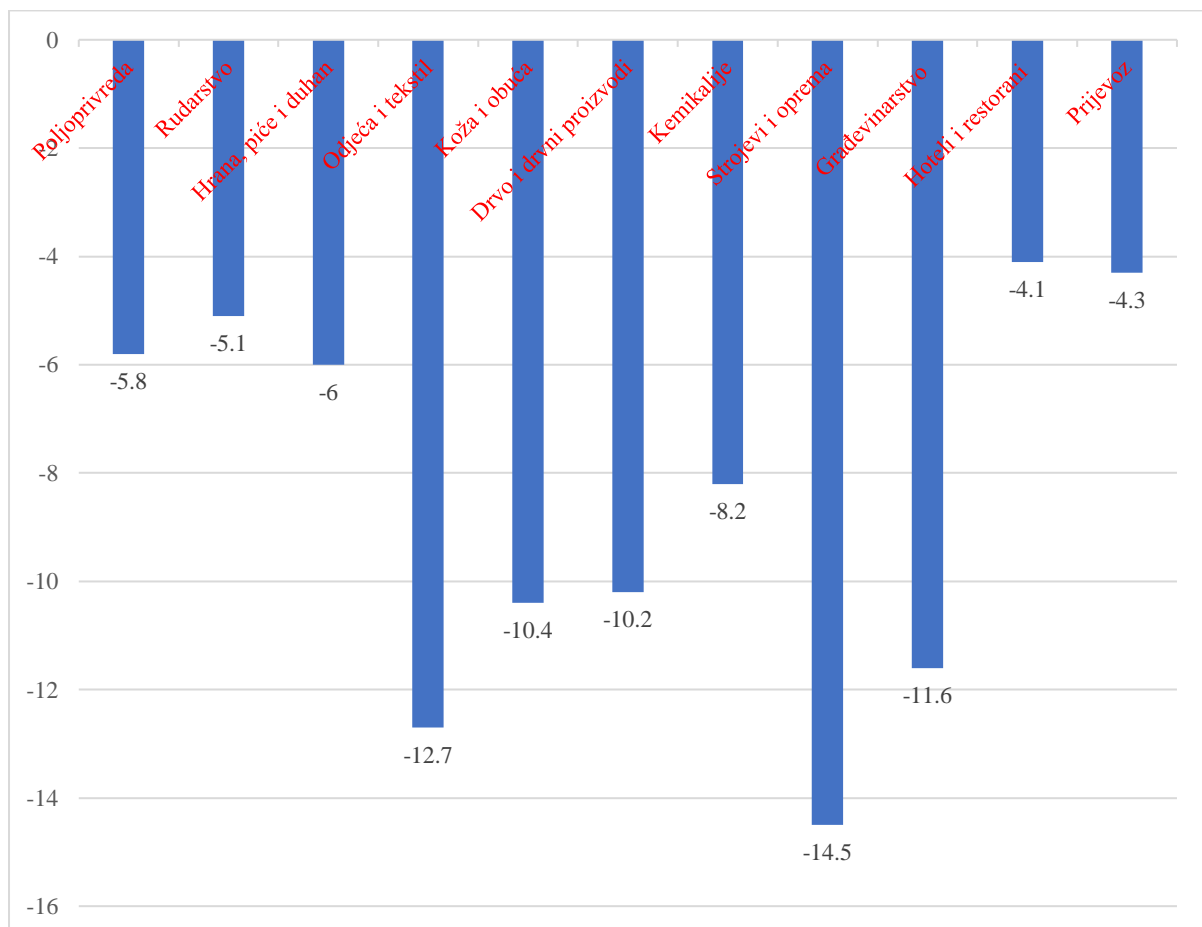
1. Tranzicijska kriza početkom 1990-ih: Ova kriza uslijedila je nakon raspada bivše Jugoslavije i početka tranzicije Hrvatske prema tržišnoj ekonomiji. To je razdoblje bilo obilježeno velikim ekonomskim izazovima, padom proizvodnje i gospodarskom nestabilnošću.
2. Kasna tranzicijska kriza 1999.: Ova kriza nadovezala se na prethodnu tranzicijsku krizu i dodatno pogoršala ekonomske probleme Hrvatske. Bila je to posljedica složenih procesa restrukturiranja i prilagodbe na putu prema tržišnoj ekonomiji.
3. Globalna financijska kriza 2009.: Ova kriza imala je globalni utjecaj, a Hrvatsku nije mimoišla. Nastala je nakon propasti američke investicijske banke Lehman Brothers i

dovela je do globalne recesije. Smanjenje ekonomske aktivnosti i proizvodnje rezultiralo je porastom nezaposlenosti ne samo u Hrvatskoj već i širom svijeta.

Podaci o porastu broja nezaposlenih u cijelom svijetu nakon globalne financijske krize 2008. godine jasno pokazuju ozbiljnost krize. Ovakve gospodarske krize obično dovode do smanjenja investicija, rasta nezaposlenosti i općenito smanjenja gospodarske aktivnosti. Važno je naglasiti da su gospodarske krize kompleksni događaji koji imaju duboke socijalne i ekonomske posljedice. U takvim vremenima, vlasti i ekonomske politike igraju ključnu ulogu u ublažavanju štete i poticanju oporavka.

U grafikonu niže se vidi smanjenje zaposlenost po sektorima u EU u 2010. u odnosu na 2008. godinu. U samom grafikonu prikazana su značajnija zanimanja kako bi se prikazao, a time bolje shvatila važnost pada koji se dogodio od 2008. godine do 2010. godine.

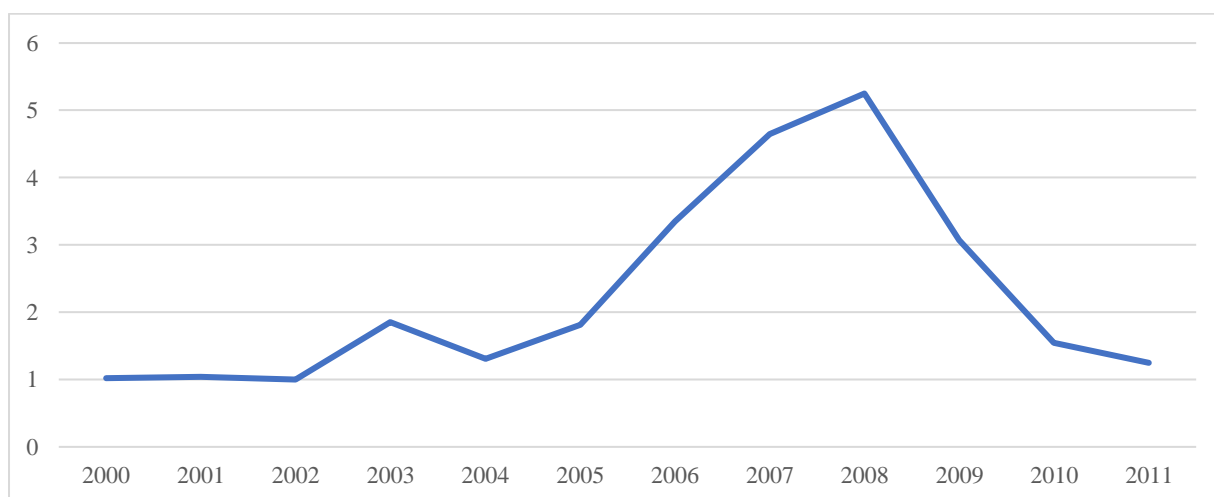
Grafikon 1. Smanjenje zaposlenost po sektorima u EU u 2010. u odnosu na 2008. godinu.

Izvor: izrada autorice, prema Stehrer, Ward (2010, 35)

Prema podacima Svjetske banke (2016.) utjecaj krize na RH je bio takav da je došlo do pada zaposlenosti te smanjenja same proizvodnje. Krize u inozemstvu, kao što je globalna financijska kriza, često dovode do smanjenja izvoza zemlje. To se događa jer gospodarski pad u drugim zemljama smanjuje potražnju za proizvodima i uslugama na međunarodnom tržištu. Krize također mogu dovesti do povlačenja financijskog kapitala iz zemlje. Strani investitori mogu biti skloniji povući svoje investicije ili smanjiti nove investicije u vremenima ekonomske nesigurnosti. Smanjenje deviznih prihoda može prouzročiti pritiske na domaću valutu. Kako bi se očuvala stabilnost tečaja, središnja banka može intervenirati na tržištu deviza, što može negativno utjecati na rast novčane mase i domaću potražnju. Krize mogu utjecati i na izravna strana ulaganja (FDI). U vremenima nesigurnosti, strane tvrtke mogu odgoditi ili smanjiti svoje investicije, što može utjecati na dugoročni ekonomski razvoj zemlje. Sve te dinamike pokazuju međusobno povezanost svjetskog gospodarstva i kako globalni događaji mogu imati dubok utjecaj na nacionalna gospodarstva. Za suočavanje s takvim izazovima, vlade i središnje banke često primjenjuju različite ekonomske politike kako bi stabilizirale ekonomiju, potaknule rast i smanjile negativne učinke krize. Naime, izravna strana ulaganja su se u godinama krize izrazito smanjila u godinama pogođenim krizom što je vidljivo u grafu niže.

Grafikon 2. Izravna strana ulaganja, neto priljevi - Hrvatska od 2000.-2011.

Izvor: izrada autorice, prema Svjetskoj banci (2016)

Nadalje, svjetska kriza imala je i veliki utjecaj na realni sektor gdje su se ograničile mogućnosti zaduživanja, što je dovelo do rasta troškova financiranja na tržištu čime se vrlo negativno odrazilo na zemlje sa kontinuiranim proračunskim deficitom poput RH. Naime, prema Koksalu i Ozgulu (2007) potrošače kriza pogađa i psihički i ekonomski što dovodi potrošačko ponašanje i navike do prilagodbe ekonomskim uvjetima. Upravo zbog takvih situacija dio poduzeća gasi svoje poslovanje, drugi pak smanjuju kapacitete proizvodnje, što dovodi do povećanja ulaznih troškova, a time i do povećanja cijena proizvoda i usluga. Samo povećanje cijena ima negativan utjecaj na konkurentnost, a posljedice toga su upravo otpuštanja i smanjenja plaća. No, pored ovih kriza, 2020. godine pojavljuje se nova kriza uzrokovana pandemijom bolesti Covid 19, čije je pojavljivanje poremetilo i stranu ponude i stranu potražnje te je inflacija bila relativno niska. Prema autorima Kunji i Stojanović (2021.) samom pojavom Covid-a 19, između ostalih negativnih posljedice po društvo i gospodarstvo, došlo je do zatvaranja svijeta na samoj globalnoj razini. „Naime, turizam za RH predstavlja jednu od najvažnijih gospodarskih grana. Krajem 2020. godine, početkom pandemije, došlo je do smanjivanja broja turista zbog ograničenja putovanja, zatvarale su se granice i provodile stroge epidemiološke mjere.“ (Barać 2021, 10). Prema mišljenju autora pandemija je imala značajan utjecaj na turizam, ugostiteljstvo, trgovinu i industrijske djelatnosti. Smanjenje broja posjetitelja i noćenja rezultiralo je smanjenjem zarade u tim sektorima. Ograničenja u prometu zrakoplovom, željeznicom i autobusom onemogućila su putovanja s jedne destinacije na drugu, što je dodatno utjecalo na turizam. Restorani, kafići i ostali uslužni objekti prilagodili su se situaciji tako da mogu posluživati goste na otvorenom, ali neki od njih nemaju dovoljno kapaciteta ili prostrane terase. Otkazivanje većih festivala i vjenčanja također je pridonijelo gubicima u tim sektorima. Trgovine i industrijske djelatnosti poput drvne industrije, obuće, odjeće i tekstila također su pretrpjele gubitke. Pandemija je imala značajan utjecaj na zapošljavanje mladih i stvorila nepredvidivu budućnost za njih.

Europa.eu (2020.) govori kako je čak i prije pandemije, nezaposlenost mladih u RH bila je visoka, što je stvaralo izazove za njihovu budućnost. Visoka stopa nezaposlenosti također je dovela do odlaska u inozemstvo (emigracija), djelomično i do povećanja sive ekonomije, jer su pojedinci pokušavali pronaći načine za zaradu. Iako su se otvorile nove mogućnosti zapošljavanja zbog tehnološkog napretka, većina mladih nema dovoljno znanja, vještina ili obrazovanja potrebnih za te poslove. Strukturna neravnoteža na tržištu rada također predstavlja značajan problem. Unatoč naporima vlada diljem svijeta da spriječe kolaps ekonomije putem monetarnih i fiskalnih poticaja, mnoge uslužne djelatnosti morale su zatvoriti svoja vrata.

Smanjenje broja turista dovelo je do smanjenja potreba za novim radnicima. RH je već prije pandemije imala nižu stopu zaposlenosti, što je rezultiralo masovnim iseljavanjem ljudi u potrazi za sigurnošću u drugim zemljama. Utjecaj pandemije na stopu nezaposlenosti prema spolu i dobi će se moći vidjeti u prikazanoj tablici niže.

Tablica 1. Nezaposlenost prema spolu i dobi- mjesečni podaci (postotak aktivne populacije)

Država	2019 - 12	2020 - 12	2021 – 5
Hrvatska	6,4	8,0	7,9
Austrija	4,5	6,8	6,9
Češka	2,0	3,2	3,3
Grčka	16,4	15,8	15,4
Nizozemska	3,2	3,9	3,3
Španjolska	13,8	16,2	15,3

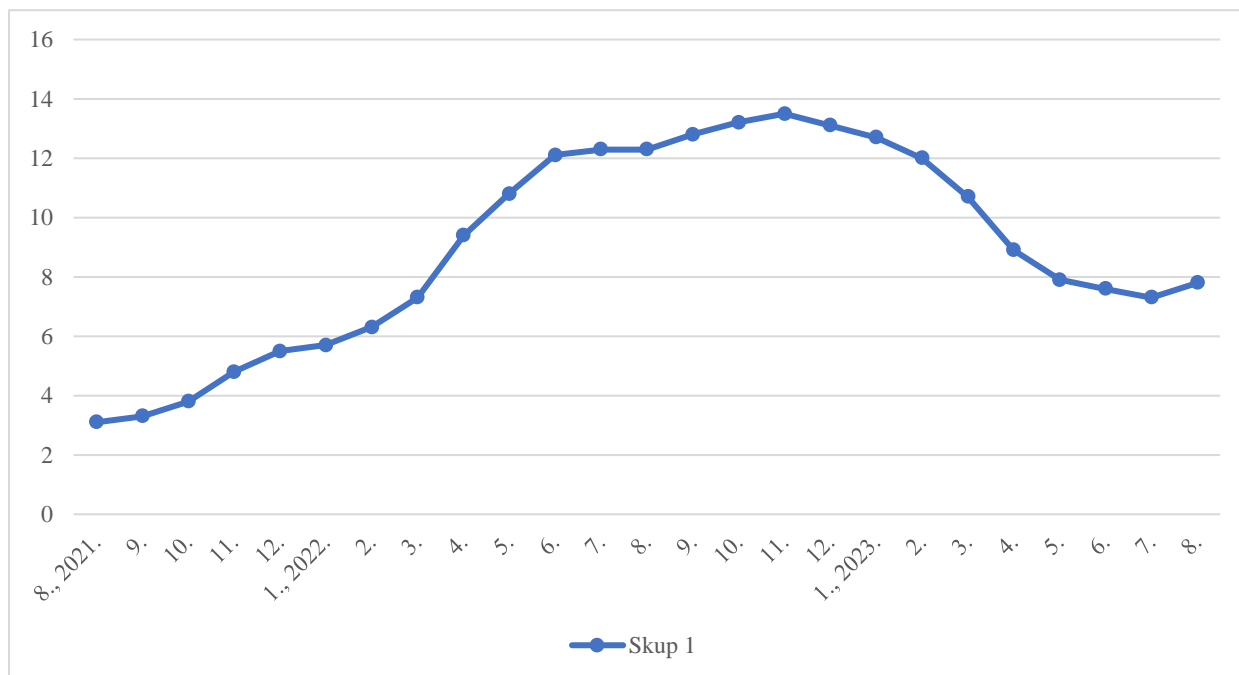
Izvor: izrada autorice, prema podacima Eurostata (2023)

Prema prikazanim podacima u Tablici 1., može se uočiti da su neke zemlje članice EU, poput Grčke i Španjolske, imale visoku stopu nezaposlenosti u usporedbi s drugim zemljama kao što su Češka i Nizozemska. Grčka je zabilježila stopu nezaposlenosti od 16,4% u 2019. godini, koja je smanjena za 1% u 2021. godini. S druge strane, Španjolska je imala stopu nezaposlenosti od 15,3% u svibnju 2021. godine, što je porast od 1,5% u odnosu na 2019. godinu. U pogledu RH, stopa nezaposlenosti je porasla sa 6,4% krajem 2019. godine na 8,0% u 2020. godini. Unatoč naporima EU da pruži gospodarske poticaje i podršku različitim sektorima kao što su zdravstvo, infrastruktura, turizam, kultura i poljoprivreda, stopa nezaposlenosti varirala je u određenim razdobljima, a neke su zemlje bile pogođene povećanjem nezaposlenosti. Važno je napomenuti da su podaci iz tablice ograničeni na određene mjesece i godine te da mogu postojati i drugi faktori koji su utjecali na stopu nezaposlenosti u tim zemljama. Sama pandemija donijela je veliki broj problema kojima ćemo se boriti i godinama nakon, te ih pokušavati riješiti.

3.2. Potrošačke cijene

Prema podacima DZS (2023) u prvoj procjeni, cijene dobara i usluga za osobnu potrošnju, izmjerene indeksom potrošačkih cijena, u kolovozu 2023. godine su u prosjeku više za 7,8% u odnosu na isto razdoblje prošle godine. U usporedbi s prethodnim mjesecom, cijene su se povećale za prosječno 0,6%. Kada se promatraju glavne komponente indeksa, „godišnja stopa promjene za Hranu, piće i duhan iznosi 10,1%, za Usluge 7,8%, za Industrijske neprehrambene proizvode bez energije 7,4%, a za Energiju 4,3%. Na mjesečnoj razini procjenjuje se porast stope za komponente Energija za 2,7%, Usluge za 0,7%, te Hrana, piće i duhan za 0,2%. Međutim, procjenjuje se pad stope za komponentu Industrijski neprehrambeni proizvodi bez energije za 0,5%.“ DZS (2023)

Grafikon 3. Godišnji indeksi potrošačkih cijena od kolovoza 2021. do kolovoza 2023., stope promjene

Izvor: izrada autorice, prema podacima DZS(2023)

Prateći dostupne podatke, u trenutku završetka ovog završnog rada, DZS (2023), moguće je uočiti sljedeće:

- Inflacija na godišnjoj razini: Prema podacima DZS (2023), indeks potrošačkih cijena, cijene dobara i usluga za osobnu potrošnju u srpnju 2023. u odnosu na srpanj 2022.

porasle su za 7,3%. To znači da je inflacija na godišnjoj razini iznosila 7,3%, što ukazuje na značajan porast općih cijena u zemlji tijekom tog razdoblja.

- Inflacija na mjesečnoj razini: Podaci DZS (2023), govore kako je u odnosu na lipanj 2023., cijene su porasle za 0,2%. To je mjesečni porast cijena, što znači da su cijene i dalje rasle, iako nešto sporijim tempom u usporedbi s godišnjom stopom.
- Skupine s najvećim porastom cijena: DZS (2023), Najveći porast potrošačkih cijena bilježi na godišnjoj razini zabilježen je u skupinama kao što su Restorani i hoteli (+14,6%), Hrana i bezalkoholna pića (+12,6%), i Odjeća i obuća (+11,3%). Ovo su ključne kategorije koje su doprinijele rastu inflacije.
- Skupine s padom cijena: Jedina skupina s padom cijena bila je Prijevoz (-3,7%), što je pridonijelo smanjenju inflacije.
- Harmonizirani indeks potrošačkih cijena (HIPC): Prema podacima DZS (2023), ovaj indeks se koristi za usporedbu inflacije na regionalnoj razini i za analizu inflacijskih trendova. Prema HIPC-u, inflacija na godišnjoj razini iznosila je 8,0%, dok je mjesečni porast iznosio 1,1%.

Visoka inflacija može imati negativne posljedice na kupovnu moć građana i stabilnost ekonomije. Stoga je praćenje inflacijskih trendova važno za ekonomske politike i potrošače.

Rat u Ukrajini prema podacima HNB (2023) ima značajan utjecaj na nedavno ubrzanje potrošačke inflacije, posebno kroz poskupljenje energenata i prehrambenih sirovina. „Cijena prirodnog plina snažno je porasla na europskom tržištu zbog slabije opskrbe, osobito iz Rusije, i niskih razina zaliha prije izbijanja rata. Tijekom rata, cijena sirove nafte dodatno je rasla.“ (HNB, 2023) Od veljače 2022. cijene drugih sirovina, posebno prehrambenih, koje Rusija i Ukrajina opskrbljuju svjetskom tržištu, također su rasle. „Rusija i Ukrajina su važni proizvođači i izvoznici suncokreta, suncokretovog ulja, pšenice, ječma, kukuruza, ugljena, nafte i umjetnih gnojiva.“ (HNB, 2023) Ratni sukobi i smanjena ponuda sirovina zbog tih sukoba znatno su povećali cijene prehrambenih sirovina na svjetskom tržištu. Osim toga, sankcije i zabrane izvoza određenih sirovina iz Rusije dodatno su pridonijele rastu cijena. Očekuje se da će ovaj porast cijena sirovina imati značajan utjecaj na inflaciju potrošačkih cijena diljem EU. Prema podacima HNB (2023) U RH se očekuje da će utjecaj na inflaciju biti manji u usporedbi s nekim drugim europskim zemljama, uglavnom zbog manje ovisnosti o uvozu energije i drugih sirovina iz Rusije i Ukrajine. Najizraženiji utjecaj očekuje se na rast cijena energije, s porastom od 1,5 postotnih bodova. To može imati značajan utjecaj na kućanstva i tvrtke, jer se cijene energije direktno odražavaju na troškove proizvodnje i svakodnevnog života. Očekuje se da će utjecaj

na rast cijena hrane iznositi otprilike 1 postotni bod. Rast cijena hrane može predstavljati poseban izazov za kućanstva, posebno ona s nižim prihodima. RH ima svoje specifičnosti u pogledu utjecaja ovih promjena na inflaciju. Manja ovisnost o uvozu energije i specifičan model administrativnog reguliranja mogu djelomično ublažiti utjecaj na cijene energije. S druge strane, viši rast cijena hrane u RH odražava se u većem udjelu hrane u potrošačkoj košarici i snažnijem porastu tih cijena u usporedbi s nekim drugim europskim zemljama. Ovi podaci ukazuju na kompleksne ekonomske i socijalne izazove koje donose geopolitički sukobi i promjene na svjetskom tržištu. Upravljanje inflacijom i zaštitom ekonomske stabilnosti postaju ključna pitanja za vlade i centralne banke kako bi se minimizirali negativni učinci na građane i gospodarstvo.

3.3.Tržište rada

„Tržište rada predstavlja ponudu i potražnju zaposlenika, odnosno njihovo zapošljavanje, napredovanje, otkaz, sve ono što utječe na formiranje cijene rada.“ (Božiković, 2021) (Božiković, 2021:91) govori o ključnim aspektima tržišta rada u kontekstu globalizacije, tehnološkog napretka i promjena u načinu rada. Radnik kao osobu koja obavlja poslove za poslodavca u radnom odnosu, što je ključna definicija u kontekstu tržišta rada. Naglasak na globalizaciji ukazuje na važnost međunarodnih ekonomskih faktora na tržištu rada. Globalizacija može utjecati na konkurenciju, izvoz i uvoz radne snage te oblikovati uvjete zapošljavanja. Osvježavanje demografskih trendova ukazuje na to kako promjene u populaciji, uključujući starije stanovništvo i nisku stopu nataliteta, mogu utjecati na dostupnost radne snage i zahtjeve tržišta rada. Razvoj tehnologije koji omogućava fleksibilnost u radnom vremenu i radu od kuće. Ovo je važno jer pokazuje kako tehnologija mijenja način na koji ljudi obavljaju poslove i kako se tržište rada prilagođava tim promjenama. Mobilni uređaji i internet omogućavaju radnicima veću fleksibilnost u obavljanju poslova, uključujući rad izvan ureda i rad od kuće. Mogućnost zarade putem dodatnih poslova i skraćenog radnog vremena, što ukazuje na raznolikost opcija na tržištu rada. Ovi trendovi stvaraju izazove, ali i prilike za radnike i poslodavce te ukazuju na potrebu za prilagodbom i promišljanjem politika i praksi koje odgovaraju ovim promjenama. Visina mjesta igra važnu ulogu u privlačenju radne snage. To je posebno važno kada su potrebne određene stručne kvalifikacije. Također, radnici

razmatraju koliko će vremena i truda trebati uložiti u stjecanje tih kvalifikacija u odnosu na očekivanu plaću. Brz tehnološki napredak povećava neizvjesnost u odabiru zanimanja. Ovo je važno jer tehnologija mijenja potrebe tržišta rada, a radnici i obrazovne institucije moraju pratiti te promjene kako bi ostali relevantni na tržištu rada. Živković (2019.) govori kako demografski i migracijski čimbenici mogu utjecati na tržište rada. Demografski trendovi, kao što je starenje stanovništva, mogu imati utjecaja na dostupnost radne snage. Visoka stopa nezaposlenosti i višak ponude na tržištu rada u RH, što ukazuje na izazove u ravnoteži između ponude i potražnje za radnom snagom. Recesija iz 2007. do 2009. godine ostavlja ožiljke na tržištu rada i dovodi do potrebe za intervencionizmom kako bi se prevladali tržišni nedostaci. To znači da je prilagodba tržištu rada ključna kako bi se osiguralo da radnici imaju priliku za zapošljavanje i da se smanji nezaposlenost. Ovim podacima dobiven je uvid u složenost tržišta rada, kako u kontekstu RH tako i u globalnom smislu, i ukazuje na izazove i potrebu za prilagodbom kako bi se omogućilo održivo gospodarsko rast i zapošljavanje. Diskriminacija se odnosi na nejednako postupanje prema osobama, skupinama pojedinaca ili na temelju njihovih osobnih karakteristika. Na tržištu rada mogu se pojaviti različiti oblici diskriminacije. „U RH Zakon o suzbijanju diskriminacije iz 2009. godine zabranjuje diskriminaciju na temelju rase, etničke pripadnosti, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, obrazovanja i društvenog položaja.“ (Božiković, 2021:94)

Jakšić (2017.) govori kako je fleksigurnost koncept koji kombinira fleksibilnost i sigurnost na tržištu rada, iako ove dvije riječi imaju suprotna značenja. Fleksibilnost se odnosi na sposobnost poslodavca da lako zapošljavaju i otpuštaju radnike, te da određuju različite oblike rada poput rada na određeno vrijeme ili pola radnog vremena. S druge strane, sigurnost se odnosi na radnike koji imaju sigurnost radnog mjesta, redovitu isplatu plaće i dodataka. Koncept fleksigurnosti ne temelji se na sigurnosti zadržavanja postojećeg radnog mjesta, već na sigurnosti zapošljavanja nakon otkaza. Fleksigurnost se postiže kroz mjere kao što su cjeloživotno obrazovanje, prekvalifikacija prema potrebama tržišta rada te osiguranje adekvatne naknade za nezaposlene. Važno je napomenuti da osobe koje primaju naknadu za nezaposlene moraju aktivno tražiti novi posao ili sudjelovati u programima prekvalifikacije. Iako postoji skeptičnost oko koncepta fleksigurnosti zbog suprotnih značenja fleksibilnosti i sigurnosti na tržištu rada, ove mjere imaju za cilj pružiti veću prilagodljivost i osigurati da imaju potrebne vještine za promjene na tržištu rada. Nezaposlenost može uzrokovati rasipanje resursa i predstavljati niz poteškoća za cjelokupno gospodarstvo. Durbić (2016.) govori kako u RH uzroci nezaposlenosti uključuju Domovinski rat, tranziciju i globalizaciju. Nakon rata, bili su

potrebni veliki izdaci za obnovu i razminiranje, koji još uvijek nisu potpuno dovršeni. Strukturne promjene u gospodarstvu, likvidacija i stečaj poduzeća, otpuštanje zaposlenih, smanjene mogućnosti zapošljavanja te prostorna i profesionalna neusklađenost ponude i potražnje rada također su uzroci nezaposlenosti u RH. Država je također imala izdatke za socijalnu skrb izbjeglica i prognanika, obnovu, obranu i druge potrebe. „Drugi razlog rasta nezaposlenosti u tranziciji je neravnomjieran odnos između zatvaranja radnih mjesta u javnom sektoru i otvaranja radnih mjesta u novoosnovanim privatnim poduzećima.“ (Božiković, 2021)

Nasljeđe socijalizma i društveno vlasništvo nad gospodarskim subjektima također su utjecali na nezaposlenost. Tranzicija, odnosno prijelaz na tržišno gospodarstvo i parlamentarnu demokraciju, predstavlja izazove i probleme, uključujući nezaposlenost. Tranzicija s socijalističke ekonomije na tržišno gospodarstvo ima svoje izazove i može uzrokovati nejednakosti i nezaposlenost. To je zajednički izazov za mnoge zemlje koje su prošle kroz ovakve promjene. Neravnotežu između zatvaranja radnih mjesta u javnom sektoru i otvaranja radnih mjesta u privatnom sektoru. Ovo može stvarati neusklađenost vještina i potreba tržišta rada. Važnost zapošljavanja kako za pojedince tako i za društvo u cjelini, s obzirom na materijalne i nematerijalne aspekte. Socijalna sigurnost i politike zapošljavanja igraju ključnu ulogu u osiguranju dobrobiti građana. Obadić (2003) govori o razlici između aktivnih i pasivnih mjera u politici zapošljavanja. Aktivne mjere, kao što su obrazovanje i osposobljavanje, mogu pomoći nezaposlenima u stjecanju novih vještina i zapošljavanju. Jakšić (2017) u tekstu je ranije istaknuto, koncept fleksibilnosti kombinira fleksibilnost u zapošljavanju s socijalnom sigurnošću. To može biti važno u prilagodbi tržišta rada na promjene. Potreba za daljnjim usklađivanjem regulative zapošljavanja s politikom Europske unije kako bi se osigurala konkurentnost i održivost tržišta rada. Izazovi s kojima se Hrvatska suočava, uključujući visoku nezaposlenost mladih i regionalne nejednakosti. Dobiven je širok pregled ključnih problema i izazova na tržištu rada u Hrvatskoj i ističe potrebu za sveobuhvatnim pristupom koji uključuje politike zapošljavanja, obrazovanje, reforme tržišta rada i socijalnu sigurnost kako bi se unaprijedila situacija.

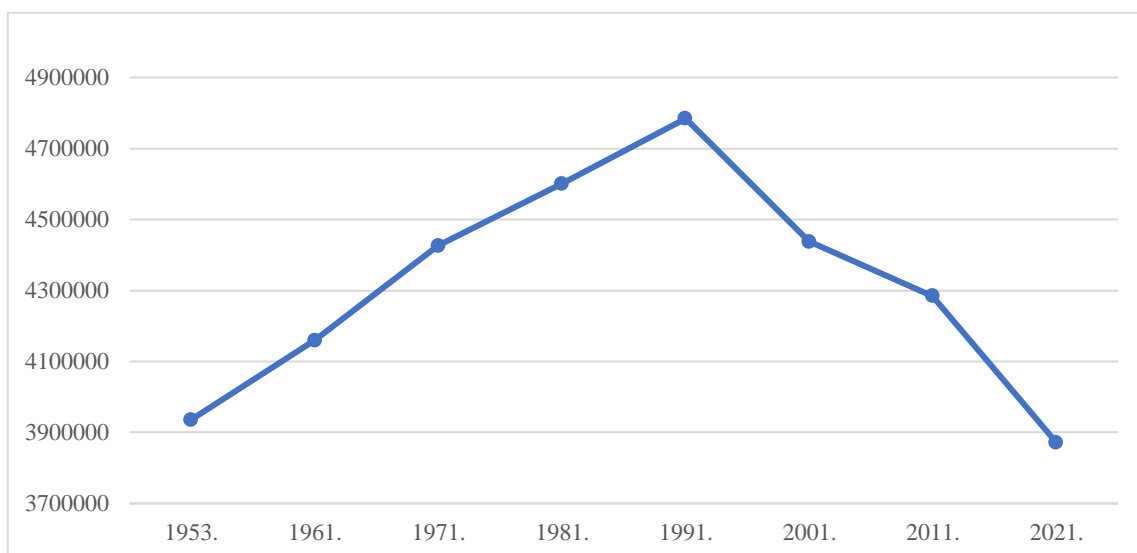
4. ANALIZA TRŽIŠTA RADA U REPUBLICI HRVATSKOJ I EUROPSKOJ UNIJI

U ovom poglavlju analizira se tržište rada u RH koje se uspoređuje sa zemljama članicama EU. U nastavku se provodi analiza ponude rada te analiza zaposlenosti i nezaposlenosti.

4.1. Ponuda rada

Stanovništvo je jedna od ključnih odrednica pri analizi ponude rada kao vrlo dinamičan faktor. Naime, kako McConnell i suradnici (1994:51) naglašavaju, „veličina radne snage jedne nacije ovisi o brojnosti pučanstva i dijelu pučanstva koji je prisutan na tržištu rada“ (McConnell i suradnici (1994:51)). Prema tome, kretanje stanovništva moguće je pratiti putem popisa stanovništva čija se provedba vrši svakih 10 godina. Posljednji popis stanovništva izvršen je 2021. godine, a njegovo kretanje od 1953. godine do 2021. prikazano je na grafu.

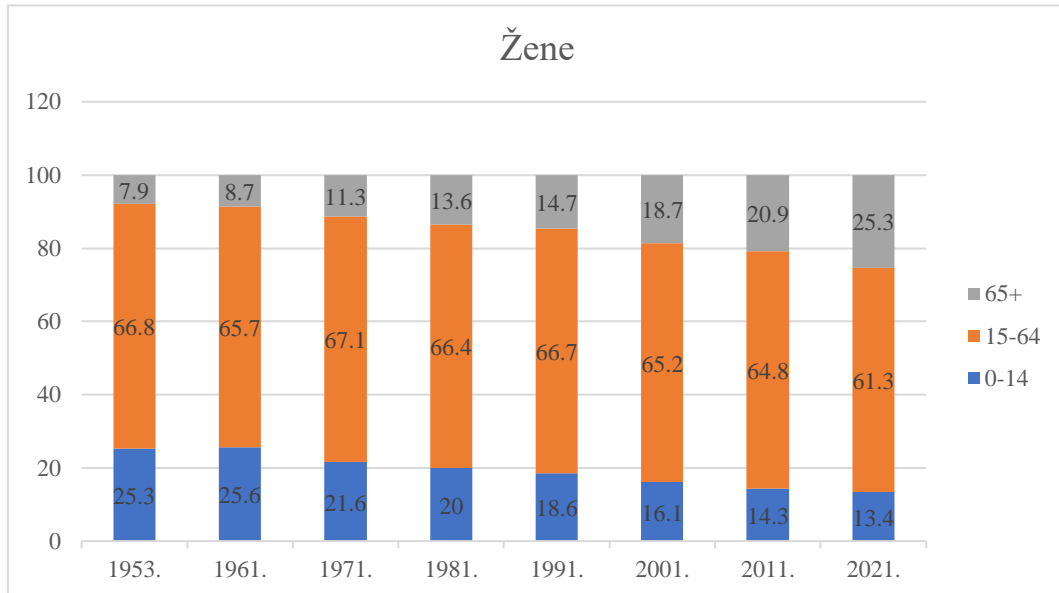
Grafikon 4: Stanovništvo prema popisima od 1953-2021.

Izvor: izrada autorice prema podacima DZS (2022)

Iz grafa 4 je jasno vidljivo da je 1991. godine bila najviša razina broja stanovništva dok se svakih narednih 10 godina postepeno smanjivao broj zbog osamostaljenja države i ratnih zbivanja koji su doveli do velike migracije stanovništva.

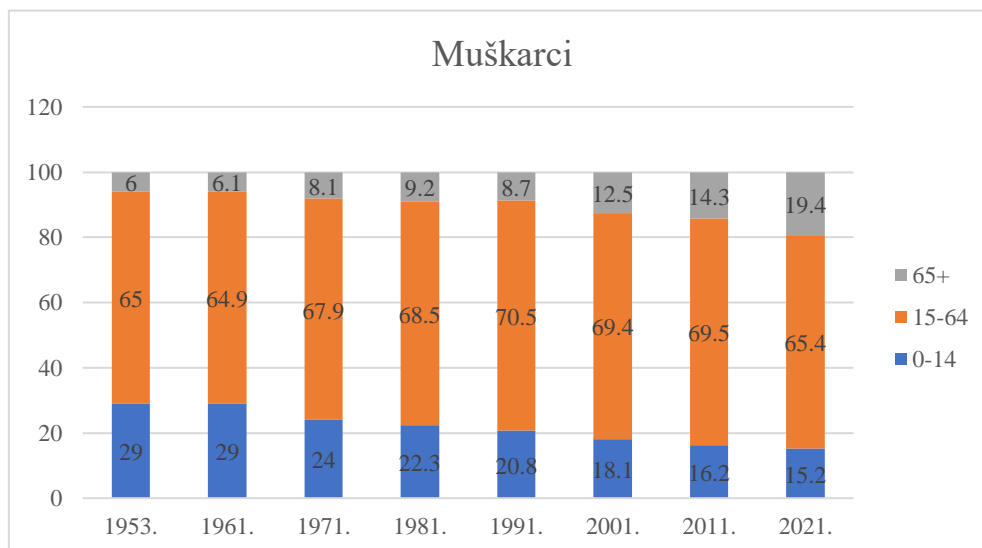
Grafikon 5. Stanovništvo prema starosti i spolu od 1953. do 2021. godine (žene)

Izvor: izrada autorice prema podacima DZS (2022)

Nastavak:

Grafikon 6. Stanovništvo prema starosti i spolu od 1953. do 2021. godine (muškarci)

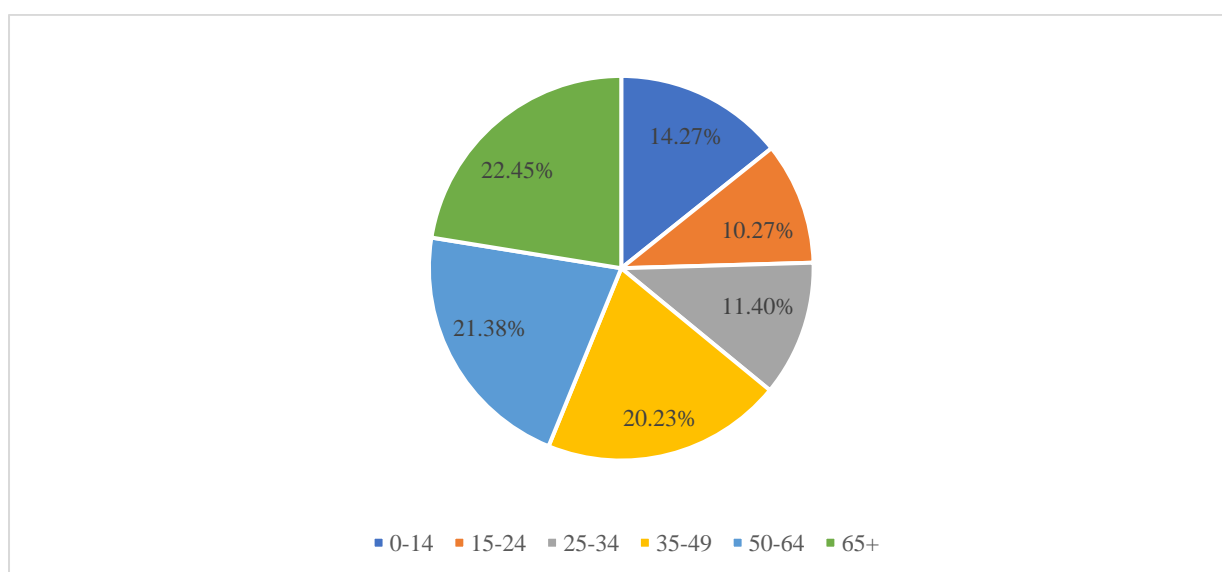

Izvor: izrada autorice prema podacima DZS (2022)

U grafikonima iznad vidljiv je popis stanovništva od 1953. do 2021. godine. U popisu je vidljiva populacija prema spolu i godinama. Vidimo da je najveći broj građana u dobi od 15-64 godine života. A najmanji broj je građana starijih od 65+ godina.

Prema podacima DZS (2022) popis stanovništva u RH iz 2021. godine bilježi dramatičan pad broja stanovnika od 10% u posljednjih deset godina, što predstavlja važan demografski trend koji može imati znatne implikacije na društvo i ekonomiju zemlje. Pad broja stanovnika može ukazivati na nekoliko faktora, uključujući nisku stopu nataliteta, emigraciju i starenje stanovništva. Ovi faktori mogu utjecati na različite aspekte društva, uključujući gospodarski rast, sustav socijalne skrbi i zdravstvenu skrb, obrazovanje i tržište rada. Podaci DZS (2022) govore o pitanju demografskog starenja također može imati dugoročne implikacije na sustav mirovinskog osiguranja i zdravstvenu skrb, jer će biti potrebno brinuti se o sve starijem stanovništvu. Stoga je važno za vlasti i društvo kao cjelinu razmotriti politike i mjere koje mogu potaknuti natalitet, zaustaviti odlazak mladih ljudi u inozemstvo i podržati starije građane. Ove promjene u demografskoj strukturi također mogu potaknuti potrebu za prilagodbom politika u područjima kao što su migracija, obrazovanje i tržište rada kako bi se bolje odgovorilo na izazove smanjenja stanovništva. Važno je napomenuti da se ovakvi demografski trendovi ne događaju samo u Hrvatskoj, već su prisutni u mnogim razvijenim zemljama širom svijeta. Stoga se suočavanje s tim izazovima zahtijeva pažljivo planiranje i dugoročne strategije.

Grafikon 7. Stanovništvo prema starosti (2021)

Izvor: izrada autorice prema podacima DZS (2022)

Prema podacima DZS (2023) popis stanovništva u Hrvatskoj iz 2021. godine daje zanimljive podatke o strukturi stanovništva, koji je u nastavku:

Nacionalna struktura stanovništva:

- Najveća nacionalna skupina u Hrvatskoj su Hrvati, čineći 91,63% stanovništva.
- Srbi su druga najbrojnija nacionalna manjina s udjelom od 3,20%, dok su Bošnjaci, Romi, Talijani i Albanci manje zastupljeni, ali i dalje vidljivi u demografskoj strukturi.

Vjerska pripadnost:

- Katolička vjera prevladava u Hrvatskoj, s gotovo 79% stanovništva koji se izjašnjavaju kao katolici.
- Pravoslavci i muslimani čine značajne vjerske manjine, s udjelom od 3,32% i 1,32% stanovništva, redom.
- Postoji također značajan broj osoba koje se ne izjašnjavaju kao vjernici ili su ateisti (4,71%).

Materinski jezik:

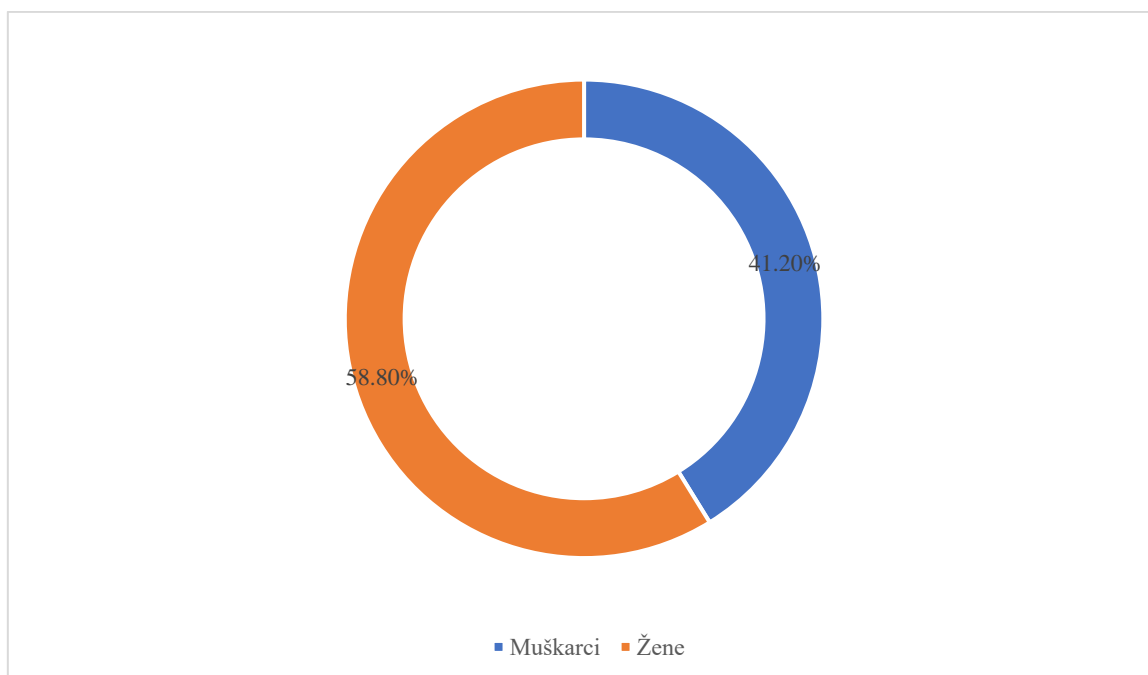
- Većina stanovnika (95,25%) izjašnjava da im je materinski jezik hrvatski.
- Srpski jezik je drugi po brojnosti materinski jezik, s udjelom od 1,16%.
- Ostali materinski jezici pojedinačno su manje zastupljeni.

Državljanstvo:

- Većina stanovnika (99,24%) ima hrvatsko državljanstvo, što ukazuje na nacionalnu pripadnost i državljanstvo u Hrvatskoj.
- Strani državljani čine manji postotak stanovništva (0,74%).

U sljedećim grafikonima je vidljiva zaposlenost i nezaposlenost u tekućoj godini. Grafikon 8., 9., i 10. daju jasne podatke o trenutnoj zaposlenosti prema spolu, dobi te obrazovanju radnika u Hrvatskoj.

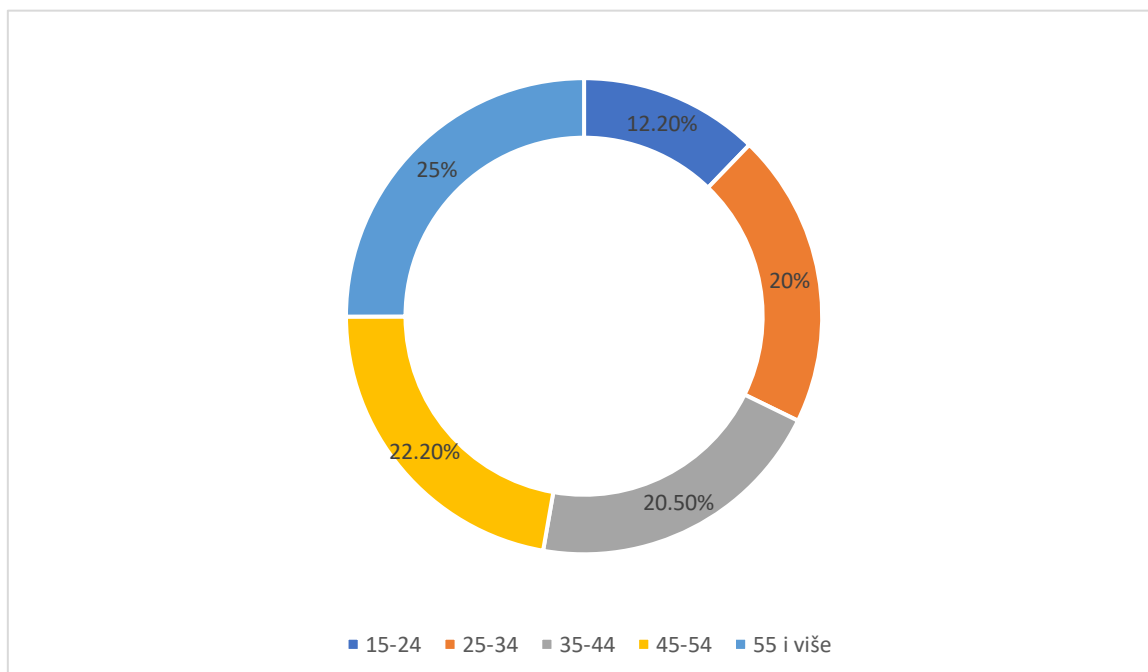
Grafikon 8. nezaposlene osobe prema spolu (2023)

Izvor: izrada autorice prema podacima HZZ (2023)

Nastavak:

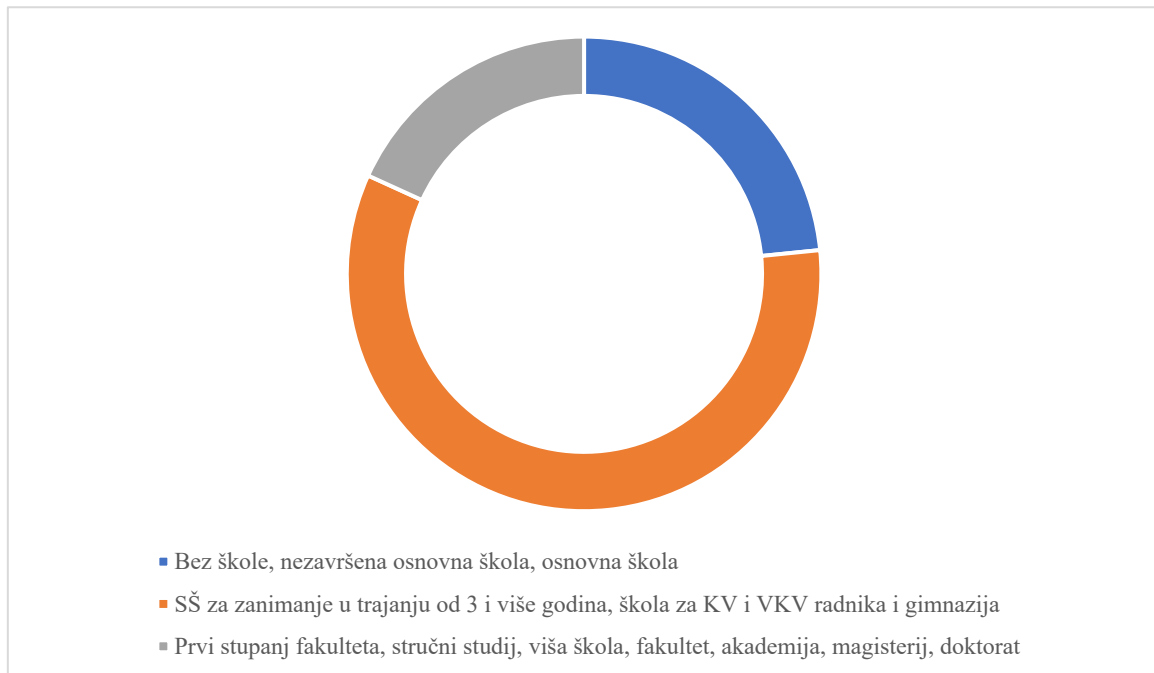
Grafikon 9. Nezaposlene osobe prema dobi (2023)

Izvor: izrada autorice prema podacima HZZ (2023)

Nastavak:

Grafikon 10. Nezaposlene osobe prema razini obrazovanja

Izvor: izrada autorice prema podacima HZZ (2023)

Prema podacima HZZ (2023) uvid u grafikon daje jasne podatke o tekućoj godini te promjene koje su nastale u odnosu na godine prije. Tržišta rada u RH u siječnju 2023. godine ističe nekoliko značajnih trendova i izazova: Smanjenje broja ukupno zaposlenih za 1,7% u usporedbi s prosincem 2022. godine ukazuje na izazove s kojima se suočava tržište rada, možda povezane s sezonskim faktorima ili ekonomskim promjenama. Također je značajno smanjenje broja zaposlenih žena za 2,4%, što sugerira posebne izazove ili trendove koji utječu na žensku radnu snagu. Porast broja nezaposlenih od 3,9% u usporedbi s prosincem 2022. godine pokazuje potrebu za intervencijama na tržištu rada kako bi se podržala zapošljivost i smanjila stopa nezaposlenosti. Stopa registrirane nezaposlenosti od 7,2% (8,5% za žene) ukazuje na postojanje znatnog broja građana koji traže posao, što također zahtijeva pažnju i mjere politike. Naglasak na demografskim faktorima, uključujući emigraciju i starenje radne snage, upućuje na potrebu za dugoročnim planiranjem i politikama usmjerenima na održivost radne snage. Važnost ljudskog kapitala u suvremenim ekonomijama. Točno je da obrazovanje, obuka i razvoj vještina igraju ključnu ulogu u poticanju gospodarskog razvoja. Unatoč padu broja zaposlenih žena u siječnju 2023., važno je promicati politike koje potiču žene na sudjelovanje na tržištu rada i

osigurati ravnopravne prilike za sve. Ovi podaci ukazuju na potrebu za prilagodbom politika zapošljavanja i obrazovanja kako bi se odgovorilo na izazove i poticala ekonomska aktivnost u Hrvatskoj. Također, naglašavaju važnost dugoročnog razmatranja demografskih faktora kako bi se osigurala održivost tržišta rada u budućnosti.

MIGRACIJE

Prema podacima DZS (2023) Podaci o migraciji stanovništva u Republici Hrvatskoj za 2022. godinu pružaju uvid u kretanja ljudi između Hrvatske i drugih zemalja. Evo nekoliko ključnih saznanja iz tih podataka:

- Doseljavanje iz inozemstva: „U 2022. godini doselilo se ukupno 57.972 osobe iz inozemstva u Hrvatsku. Od tog broja, 17,8% su bili hrvatski državljani, dok su 82,2% bili stranci“ (DZS, 2023).
- Odseljavanje iz Hrvatske: „U istoj godini, iz Hrvatske se odselilo 46.287 osoba u inozemstvo. Većina odseljenih osoba (70,7%) bili su hrvatski državljani, dok su 29,3% bili stranci“ (DZS, 2023).
- Saldo migracije: „Saldo migracije stanovništva Republike Hrvatske s inozemstvom bio je pozitivan i iznosio je 11.685. To znači da je više ljudi doselilo nego što se odselilo u Hrvatskoj tijekom 2022. godine“ (DZS, 2023).
- Zemlje porijekla doseljenih osoba: „Od ukupnog broja doseljenih osoba, 19,3% doselilo se iz Ukrajine, a 14,6% doselilo se iz Bosne i Hercegovine“ (DZS, 2023).
- Zemlje odredišta odseljenih osoba: „Najveći broj odseljenih osoba iz Hrvatske otišao je u Njemačku (31,0%)“ (DZS, 2023).
- Dobna skupina odseljenih osoba: „Najveći broj odseljenih osoba u inozemstvo bio je u dobi od 20 do 39 godina (44,1%), što ukazuje na odlazak radno aktivnog stanovništva“ (DZS, 2023).
- Regionalna raspodjela doseljenih i odseljenih osoba: Grad Zagreb i Splitsko-dalmatinska županija bilježe najveći broj doseljenih osoba iz inozemstva, dok je Grad Zagreb na prvome mjestu po broju odseljenih osoba u inozemstvo“ (DZS, 2023).

Podaci odražavaju složenu dinamiku migracija stanovništva u RH i mogu biti korisni za razumijevanje kretanja ljudi iz različitih zemalja te za planiranje politika koje potiču doseljavanje, zadržavanje i integraciju novih građana u društvo. Također, oni ističu izazove

povezane s odlaskom radno sposobnog stanovništva i važnost održavanja ekonomske privlačnosti zemlje kako bi se potaknula pozitivna migracija.

Prema podacima DZS (2023) migracije stanovništva u RH za 2022. godinu pružaju informacije o promjenama mjesta stanovanja unutar zemlje. Evo ključnih saznanja iz tih podataka:

- Ukupan broj preseljenja: „Tijekom 2022. godine, 72.243 osobe promijenile su mjesto stanovanja unutar RH“ (DZS, 2023).
- Dobna skupina preseljenih osoba: „Najveći broj osoba koje su promijenile mjesto stanovanja bio je u dobi od 20 do 39 godina (44,9%). Ovo ukazuje na često preseljavanje mladih ljudi u potrazi za obrazovanjem, poslom ili boljim životnim uvjetima“ (DZS, 2023).
- Spolna distribucija: „Udio žena među ukupnim brojem preseljenih osoba bio je 54,7%“ (DZS, 2023).
- Vrsta preseljenja: „Od ukupnog broja preseljenih osoba, najveći udio (41,3%) selio se između županija. Također, značajan broj osoba (37,9%) selio se između gradova/općina unutar iste županije, dok se 20,8% osoba preselilo između naselja istog grada/općine“ (DZS, 2023).
- Županije s najvećim migracijama unutar iste županije: „Najveće migracije stanovništva između gradova/općina unutar iste županije zabilježene su u Splitsko-dalmatinskoj županiji i Primorsko-goranskoj županiji“ (DZS, 2023).
- Međužupanijske migracije: „Grad Zagreb i Zagrebačka županija imali su najveću međužupanijsku migraciju stanovništva. U sedam županija zabilježen je pozitivan saldo migracije (više doseljenih nego odseljenih), s najvišim saldom u Zagrebačkoj županiji“ (DZS, 2023).
- Negativni saldo migracije: „Trinaest županija i Grad Zagreb imali su negativan saldo migracije među županijama, pri čemu je najveći negativni saldo bio u Gradu Zagrebu“ (DZS, 2023).

Ovi podaci pružaju uvid u kretanja stanovništva unutar RH, a posebice u migracije koje uključuju preseljenja između različitih dijelova zemlje. Oni također mogu biti korisni za

planiranje urbanog i regionalnog razvoja te za razumijevanje dinamike naseljavanja i iseljavanja unutar zemlje.

Tablica 2. Vanjska migracija stanovništva RH

	Doseljeni iz inozemstva	Odseljeni u inozemstvo	Migracijski saldo
2017.	15 553	47 352	-31 799
2018.	26 029	39 515	-13 486
2019.	37 726	40 148	-2 422
2020.	33 414	34 046	-632
2022.	57 972	46 287	11 685

Izvor: izrada autorice prema podacima DZS (2022)

U tablici iznad vidljivo je kako se u 2022. godini dogodio veliki dolazak ljudi iz inozemstva, te je migracijski saldo iznosio 11 685 ljudi. Što je u odnosu na prošle godine pozitivan trend.

4.2. Analiza zaposlenosti i nezaposlenosti

Nastavno na prethodno poglavlje, vidljivo je iz podataka da se aktivno stanovništvo u RH postepeno smanjuje, dok se bilježi rast radno sposobnog stanovništva. Prema podacima Eurostata (2021) vidljivo je da neaktivno stanovništvo starije od 15 godina bilježi smanjenje u odnosu na prethodne dvije godine, odnosno, 1 720 000 stanovnika ne vodi se niti kao zaposleno niti kao nezaposleno. Usporedba sa 27 članica Europske unije, u tablici, može se primijetiti da se RH, prema podacima za lipanj 2021. godine nalazi na devetom mjestu prema stopi nezaposlenih osoba sa 7,4% ostvarene vrijednosti. Najveću stopu imaju Grčka i Španjolska sa stopom od 15,1%, dok najnižu stopu ima Češka sa 2,8%.

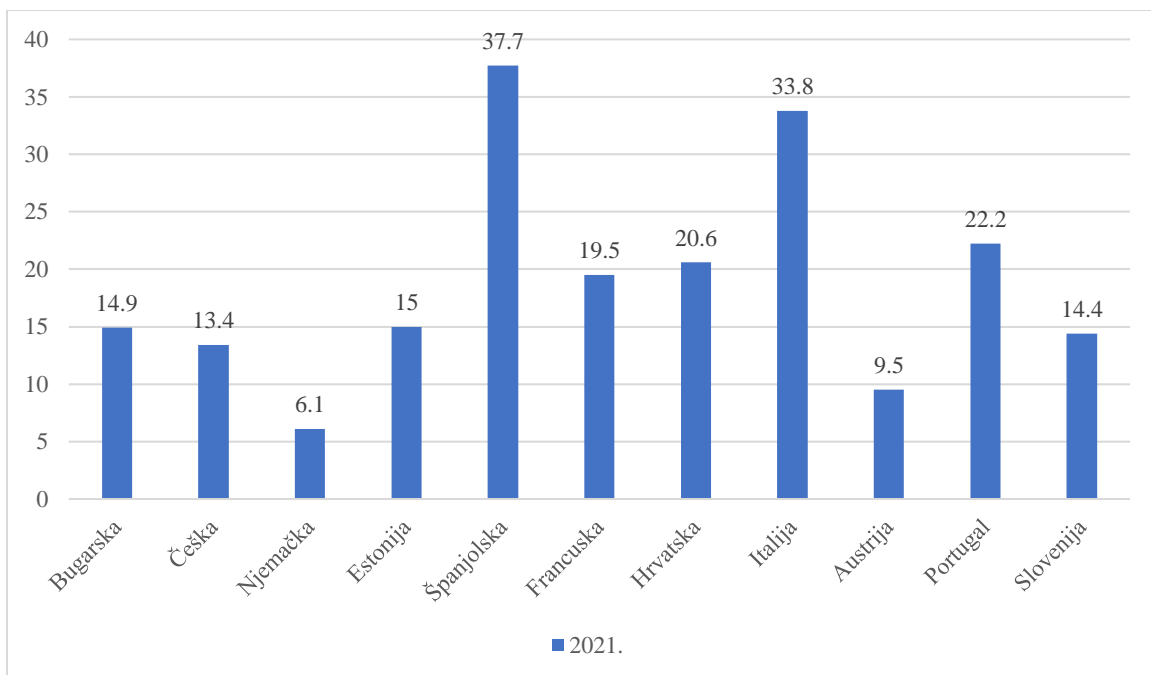
Tablica 3. Nezaposlenost mladih osoba u EU

Zemlja	Stopa nezaposlenosti
Grčka	15,1%
Španjolska	15,1%
Italija	9,7%
Švedska	9,5%
Latvija	8%
Cipar	7,9%
Finska	7,7%
Irska	7,6%
Hrvatska	7,4%
Francuska	7,3%
EU27	7,1%
Portugal	6,9%
Slovačka	6,8%
Estonija	6,7%
Austrija	6,4%
Litva	6,4%
Belgija	6,2%
Bugarska	6%
Luksemburg	5,9%
Rumunjska	5,2%
Danska	5,2%
Slovenija	4,8%
Mađarska	4%
Njemačka	3,7%
Malta	3,6%
Poljska	3,6%
Nizozemska	3,2%
Češka	2,8%

Izvor: izrada autorice, prema podacima Eurostata (2021.)

Nadalje, prema dostupnim podacima Eurostata (2021) , u travnju 2021. godine, nezaposlenost mladih, osoba mlađih od 25 godina, u EU iznosila je 2 939 milijuna te je stopa nezaposlenosti iznosila 17,1% u EU te 17,2% u europodručju. Na grafikonu u nastavku vidljiva je usporedna stopa nezaposlenosti mladih u mjesecu ožujku 2021. godine. Najveću stopu nezaposlenosti mladih tako ima Španjolska sa 37,7%, dok najnižu Njemačka sa stopom od 6,1%. Kada je u pitanju RH, stopa nezaposlenosti mladih zabilježena u mjesecu ožujku iznosila je 20,6%.

Grafikon 11. Stopa nezaposlenosti mladih u 2021. godini

Izvor: izrada autorice, prema podacima Eurostata (2022)

Prema posljednjim podacima Eurostata (2023) u svibnju je sezonski prilagođena stopa nezaposlenosti u EU iznosila 6,3 posto, što je najniža razina od siječnja 2000. godine. U eurozoni je stopa nezaposlenosti bila 7,5 posto, najniža razina od srpnja 2008. godine. Broj nezaposlenih u EU smanjen je za 71 tisuću u odnosu na travanj, dok je u eurozoni smanjen za 103 tisuće u istom razdoblju. U usporedbi s istim mjesecom prošle godine, stopa nezaposlenosti pala je u 23 zemlje EU-a. Stopa nezaposlenosti u RH iznosila je 7 posto u svibnju, što je najniža razina otkako su dostupni Eurostatovi podaci za zemlju (počevši od 2000. godine). Prema podacima Eurostata (2023) broj nezaposlenih u RH smanjen je za 2 tisuće u odnosu na travanj i za 28 tisuća u usporedbi s prošlogodišnjim svibnjem. Stopa nezaposlenosti među mladima

(dob 25 i manje) u EU-u iznosila je 14,3 posto u svibnju, a u eurozoni 15,7 posto. Njemačka i Nizozemska imaju najniže stope nezaposlenosti mladih u EU-u, dok Grčka, Španjolska i Italija imaju najviše stope nezaposlenosti među mladima. Ovi podaci pokazuju pozitivan trend smanjenja stope nezaposlenosti kako u EU-u tako i u RH, uz poseban naglasak na nižoj stopi nezaposlenosti mladih. To ukazuje na poboljšanje situacije na tržištu rada unutar EU-a i u RH.

5. PLAĆE, ZARADE I TROŠKOVI RADA U REPUBLICI HRVATSKOJ I EUROPSKOJ UNIJI

Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća i prosječna bruto plaća važni su ekonomski pokazatelji koji se koriste za analizu i praćenje primanja radne snage u zemlji. Prema navedenom autoru „Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća obuhvaća plaće zaposlenih za obavljene poslove prema osnovi radnog odnosa. Također uključuje naknade za godišnji odmor, plaćeni dopust, blagdane i neradne dane određene zakonom, bolovanja do 42 dana, odsutnost za vrijeme stručnog obrazovanja, zastoje na poslu bez krivnje zaposlenoga i primitke prema osnovi naknada, potpora i nagrada u iznosima na koje se plaćaju doprinosi, porezi i prirezi.“ (DZS, 2023). To je iznos koji zaposlenik stvarno prima na svoj bankovni račun nakon što se oduzmu svi obvezni porezi i doprinosi. Prosječna bruto plaća obuhvaća sve vrste neto isplata prema osnovi radnog odnosa. Također uključuje obvezna izdvajanja kao što su doprinosi za mirovinsko osiguranje, porez na dohodak i prirez. To je ukupna isplata koju poslodavac obavlja za zaposlenika prije oduzimanja svih poreza i doprinosa. Prema podacima DZS(2023) ključna razlika između ova dva pokazatelja je u tome što prosječna neto plaća odražava iznos koji zaposlenik stvarno prima na svoj bankovni račun nakon što su oduzeti porezi i doprinosi, dok prosječna bruto plaća uključuje sve isplate prije oporezivanja. Oba pokazatelja su važna za razumijevanje primanja radne snage i ekonomske situacije u zemlji, a često se koriste u analizama plaća i ekonomske politike. Gledajući društvo, plaća se može smatrati mjerom pravednosti. To se može izjednačiti sa nejednakosti plaća na tržištu rada gdje za primjer možemo spomenuti situaciju u kojoj muškarci imaju veće plaće od žena, no ovakve nejednakosti smanjuju se obrazovanjem i iskustvom. Gledajući sa stajališta poslodavaca, plaća predstavlja trošak koji se smatra jednim od glavnih izdataka u poslovanju tvrtke. No, visina

plaće može se smatrati i faktorom koji utječe na uspješnost poslovanja jer predstavlja određenu vrstu motivacije zaposlenika za rad i obavljanje zadanih zadataka. Prema podacima DZS (2023) pored osnovne plaće, koja predstavlja iznos gotovog novca koji poslodavac isplaćuje na račun svog zaposlenika, zaposlenici mogu ostvariti i određene dodatke na plaću. Ovakva vrsta zarade zaposlenika osmišljena je s ciljem poticanja radnika na rad u određenim uvjetima (rad u noćnim smjenama, prekovremeni rad, rad vikendima i blagdanima, rad u uvjetima u kojima se radniku ugrožava zdravlje i sl.). Ono što je važno za napomenuti jest da dodatak na plaću nije reguliran zakonskim odredbama već se određuje pravilnikom o radu ili kolektivnim ugovorom.

Kada je riječ o plaćama, potrebno je napraviti razliku između bruto i neto plaće. Prema članku moj.posao (2020) Bruto plaća tako predstavlja iznos koji poslodavac mora izdvojiti za zaposlenika, no ne i iznos koji zaposlenik prima kao „nagradu“ za obavljeni posao. U bruto plaću ubrojani su određeni porezi i doprinosi koje poslodavac mora platiti državi za svog zaposlenika. U te poreze uključujemo porez, prirez (gradski porez) te izdatke za mirovinsko osiguranje. Stoga je bruto iznos dosta veći nego iznos koji zaposlenik dobije za obavljeni rad. Taj iznos koji zaposlenik dobije naziva se neto plaća te se dobija tako što se oduzme ukupni porez i prirez od dohotka.

Slika 1.Primjer obračuna plaće

Sati rada i bruto plaća	Pogodnosti	Kreditni i druge obustave	Naknade i način isplate	Pregled isplatne liste
Zaposlenik: Linda Banić Prebivalište: Sunčana 24, 10000 Zagreb TR zaposlenika: HR6924840081104434996 Početna / Bruto plaća: / 10.500 Koeficijent: Radni staž: 2 g., 0 m., 0 d. Fiksni tečaj konverzije EUR-a: 7,53450				Datum isplate: 30.12.2022 Šifra radnika: 500 Mjesto troška: MT2 - Mjesto troška 2 OIB: 10000000018 God.odmor 30 dan(a)/27,07 iskorišten/ostatak: dan(a) Satnica za refundaciju: 0,00
Redovni rad				168,00 sati 10.022,73
Državni praznik				8,00 sati 477,27
Minuli rad				1,00 % 105,00
Ukupno bruto isplata				176 sati 10.605,00
Doprinosi				
Osnovica doprinosa				10.605,00
MO I - Iz plaće		15,00 %		1.590,75
MO II - Iz plaće		5,00 %		530,25
Ukupno doprinosi iz plaće		20,00 %		2.121,00
DOHODAK				
				8.484,00
Iznos osnovne olakšice				4.000,00
Ukupno olakšice				4.000,00
Porezna osnovica (dohodak - olakšice)				
				4.484,00
SVOTA PREDUJMA POREZA I PRIREZA POREZU NA DOHODAK				
Stopa		Osnovica		Iznos
20.00%		4.484,00		896,80
30.00%		0,00		0,00
Porez		4.484,00		896,80
Priraz - ZAGREB		18,00		161,42
Porez i priraz za uplatu				1.058,22
Neto plaća				
				7.425,78 HRK (985,57 EUR)
Prijevoz na posao - javni prijevoz				360,00
Ukupno naknade				360,00 HRK (47,78 EUR)
Za isplatu na TR HR6924840081104434996				
				7.785,78 HRK (1.033,35 EUR)
Doprinosi na teret poslodavca				
Zdravstveno osiguranje		16,50 %		1.749,83
Ukupno doprinosi na plaću		16,50 %		1.749,83
Ukupni doprinosi na bruto plaću				
				1.749,83
Ukupni trošak poslodavca				
				12.714,83
DATUM PREDAJE RADNIKU/RADNICI: 30.12.2022				

Izvor: autorica preuzela s: e-racuni.hr (2022)

Na slici 1 je prikazan obračun plaće u kojem bruto plaća iznosi 10 605,00 kn, odnosno 1 407,53 eura iznos koji poslodavac mora izdvojiti za svog radnika. Pri tome je vidljivo da doprinosi za mirovinsko osiguranje iznose 2 121,00 kn, odnosno 281,21 eura od čega se 1 590,75 kn odnosno 211,13 eura izdvaja za mirovinsko osiguranje I. stup, a ostatak iznosa za II. stup. Kada se oduzme doprinos od bruto plaće, ostvaruje se dohodak od 8 484,00 kn tj. 1

126,02eura te njegova porezna osnovica iznosi 4 484,00 kn (595,13eura). Primijenjena je stopa poreza od 20%, uzimajući u obzir da je iznos dohotka manji od 30 000,00 kn tj. 3981,68eura mjesečno te prirez od 10%, iznos stope poreza u gradu Zagrebu. Oduzimanjem svih vrijednosti, iznos neto plaće tako iznosi 7 785,78 kn odnosno u eurima 1 033,35eura.

U nastavku je detaljnije objašnjena analiza plaća u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji.

5.1. Analiza plaća u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji

Hrvatska je tijekom razdoblja od 1991. do 2008. godine prošla kroz različite faze ekonomske tranzicije, koje su obilježene dramatičnim promjenama u gospodarstvu. Evo glavnih karakteristika tih razdoblja:

1. Tranzicijski šok (1991. - 1993. godina):

Birač (2021) govori kako je razdoblje obilježila tranzicija iz socijalističkog sustava u kapitalistički sustav. Proizvodnja je snažno opala za gotovo 70% zbog ratnih zbivanja i prilagodbe na novi ekonomski sustav. Realne plaće su dramatično smanjene za 60% zbog inflacije i općeg gospodarskog kaosa.

2. Faza stabilizacije (1994. - 1999. godina):

Šonje i Vujčić (2000) govore kako se tijekom ovog razdoblja gospodarstvo se stabiliziralo. Zaustavljena je inflacija. Provedene su reforme poreznog i mirovinskog sustava kako bi se osigurala dugoročna održivost. Uveden je porez na dodanu vrijednost (PDV). Gospodarstvo je snažno raslo, a realne plaće su također rastuće.

3. Razdoblje zrele tranzicije (2000. - 2008. godina):

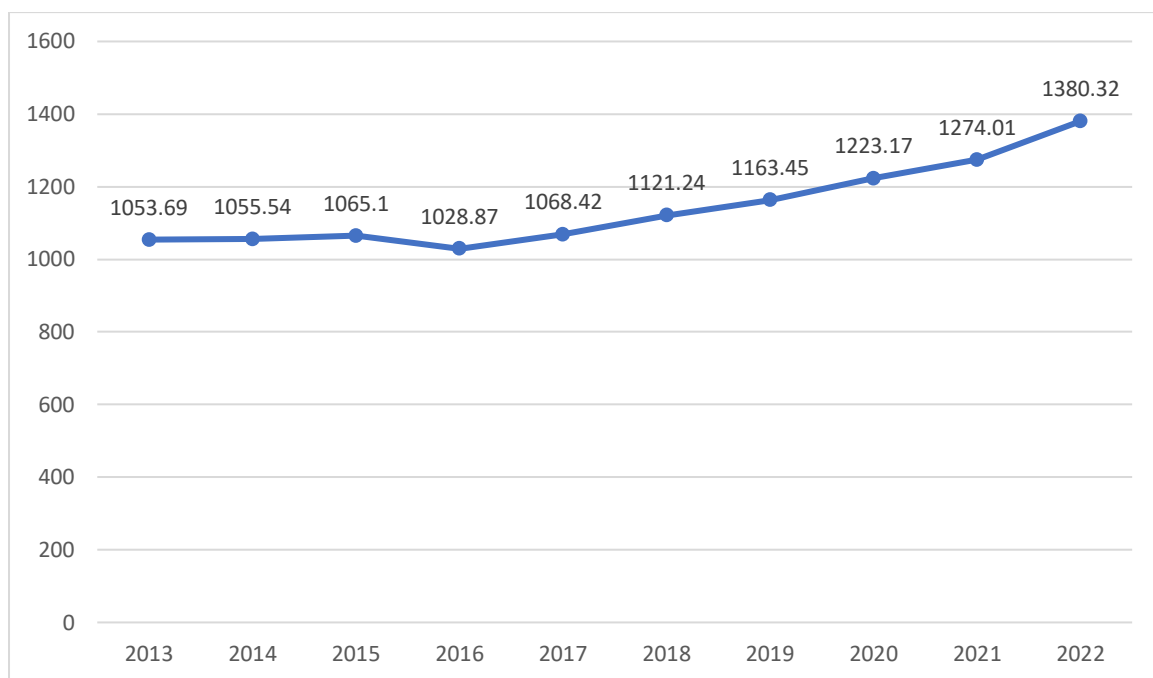
Žažar (2015) govori kako u 2000. godini započinju aktivniji procesi europskih integracija, a Hrvatska je podnijela zahtjev za članstvo u Europskoj uniji (2003.) i započeli su pregovori o članstvu (2005.). Prosječne neto plaće su rasle po stopi od 2,7% godišnje do 2007. godine, što je dovelo do značajnog povećanja u odnosu na razine plaća iz 1990. godine.

Važno je napomenuti da je gospodarstvo Hrvatske tijekom ovog razdoblja prolazilo kroz različite izazove i promjene, uključujući rat, tranziciju, reforme i integraciju u Europsku uniju.

Ova povijest ilustrira složene procese kroz koje se zemlja morala nositi kako bi postigla stabilnost i ekonomski napredak.

S obzirom da je bruto plaća nešto detaljnije objašnjena u prethodnom dijelu rada, u ovom dijelu osvrst je stavljen na kretanje bruto plaća u razdoblju od 2013. godine do 2022. godine koje je vidljivo u grafu.

Grafikon 12. Prosječna bruto plaća u RH od 2013. do 2022. godine

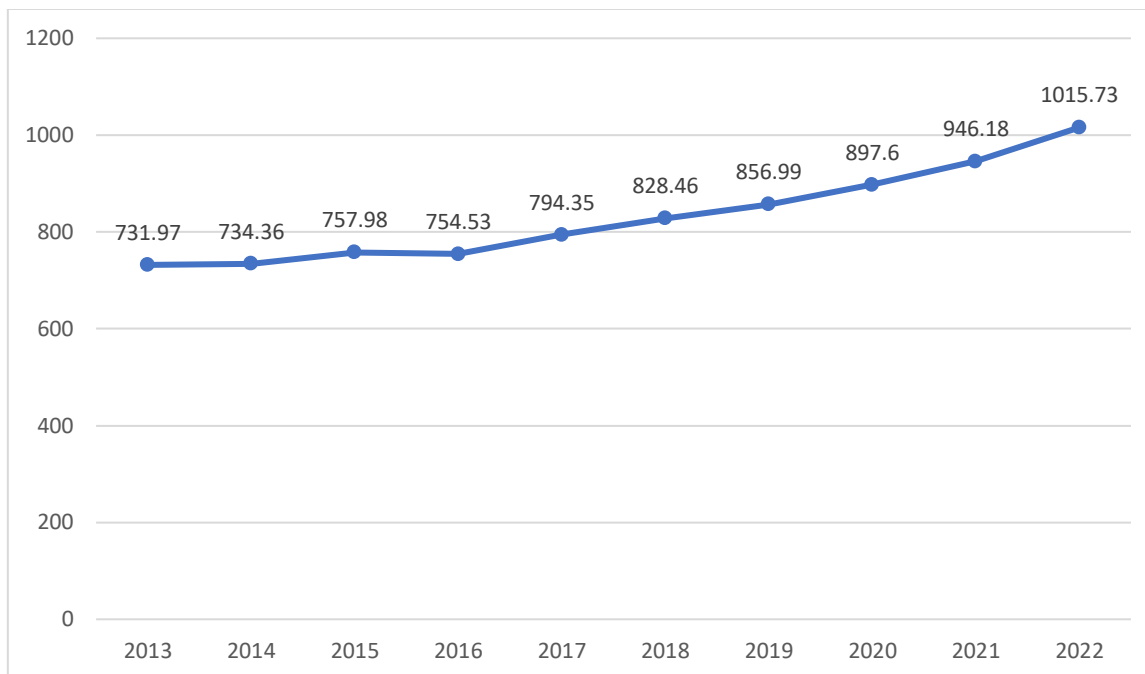

Izvor: izrada autorice, prema podacima DZS (2023)

Prema podacima DZS (2023) najniža prosječna bruto plaća isplaćena je u 2016. godini čija je vrijednost iznosila 1 028,87eura, dok je najviša isplaćena 2022. godine čija je vrijednost 1 380,32eura. Također, 2016. godine dogodio se veliki pad iznosa prosječne bruto plaće, no rezultat toga nisu krize ili slične demografske i gospodarske promjene nego različita metoda prikupljanja podataka.

Što se tiče neto plaće, trend rasta jednak je kao onaj prikazan na grafu bruto plaće. Uzimajući u obzir i da se neto plaća izvlači iz bruto plaće, krivulja ima vrlo sličan izgled.

Grafikon 13. Prosječna neto plaća od 2013. do 2022. godine

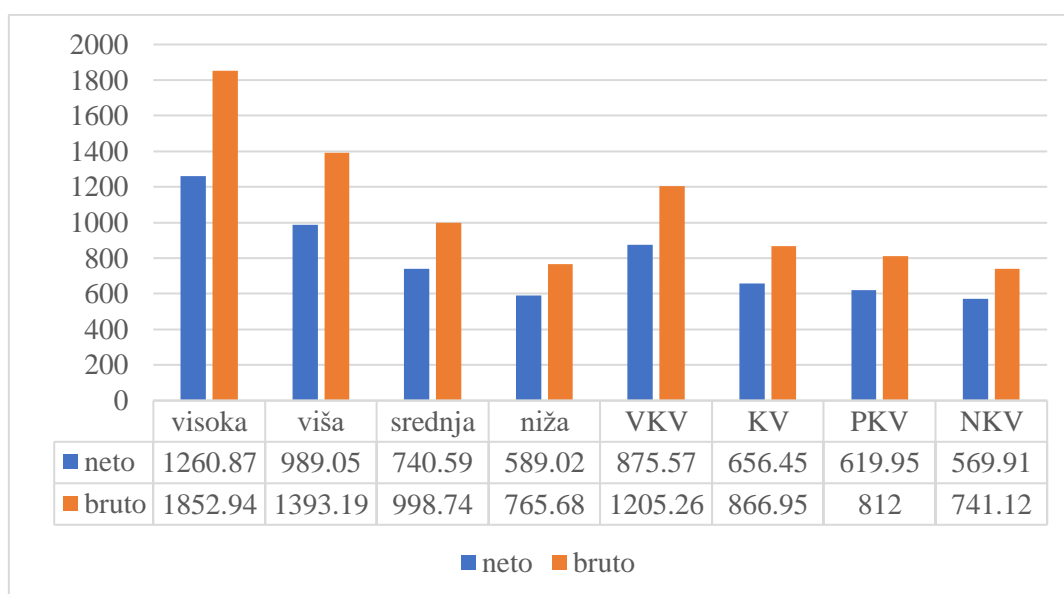
Izvor: izradio autorice, prema podacima DZS (2023)

Prema podacima DZS (2023) najniži prosječni iznos neto plaće zabilježen je 2013. godine čija je vrijednost iznosila 731,97 eura dok je najviši zabilježen 2022. godine u iznosu od 1 015,73 eura. Nadalje minimalna bruto plaća iznosi 700,00 eura i primjenjuje se od siječnja 2023. Važno je napomenuti da se ovaj iznos odnosi na rad u punom radnom vremenu i ne uključuje dodatke za otežane uvjete rada, prekovremeni rad, noćni rad, rad nedjeljom, rad blagdanom ili druge dane za koje je zakonom određeno da se ne radi. Prema podacima DZS (2023) prosječna mjesečna isplaćena neto plaća za siječanj 2023. iznosila je 1.094 eura, što je nominalno i realno više za 4,6% u odnosu na prosinac 2022. To znači da su radnici u prosjeku primili više plaće u siječnju u usporedbi s prosincem prethodne godine. Prosječna mjesečna bruto plaća za siječanj 2023. iznosila je 1.499 eura, što je nominalno i realno više za 5,0% u odnosu na prosinac 2022. Bruto plaća uključuje sve isplate prije oporezivanja. Prema podacima DZS (2023) Razlika između prosječne mjesečne isplaćene neto plaće i bruto plaće pokazuje koliko se poreza i doprinosa oduzima s prosječne plaće u Republici Hrvatskoj. Razlike po djelatnostima su sljedeće najviše prosječne mjesečne isplaćene neto plaće bile su u djelatnosti Zračni prijevoz,

dok su najniže bile u djelatnostima Proizvodnja kože i srodnih proizvoda te Ostale osobne uslužne djelatnosti. Slično, najviše bruto plaće bile su u Računalnom programiranju, savjetovanju i djelatnostima povezanim s njima. Broj plaćenih sati prosječno je bilo 175 plaćenih sati u siječnju 2023., što je na istoj razini u odnosu na prosinac 2022. Najviše plaćenih sati bilo je u Djelatnosti zdravstvene zaštite. Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po satu izračunata je i prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po satu, koja iznosi 6,14 eura. To je važno za usporedbu radnih uvjeta i satnica između različitih sektora. Medijalna neto plaća za siječanj 2023. iznosila je 930 eura, dok je medijalna bruto plaća iznosila 1.239 eura. Medijalne plaće koriste se za analizu središnje vrijednosti plaća i mogu pružiti bolju predodžbu o tome koliko radnika zarađuje. Ovi podaci pružaju uvid u ekonomske uvjete i plaće u Republici Hrvatskoj za siječanj 2023. godine te mogu biti korisni za razumijevanje trenutnog stanja na tržištu rada i ekonomskom razvoju zemlje.

Grafikoni 14. i 15. prikazuju nam prosječne bruto i neto plaće prema stupnju obrazovanja u proteklim godinama, odnosno za usporedbu smo uzeli podatke iz 2020. i 2021. godine. „Prema informacijama, podatci za 2020. godinu izračunati su na temelju koeficijenta odnosa prosječne plaće mjesečne isplaćene bruto i neto plaće prema ukopnom prosjeku za 2019. godinu i na temelju podataka iz obrasca JOPPD“ (Markulin, 2021).

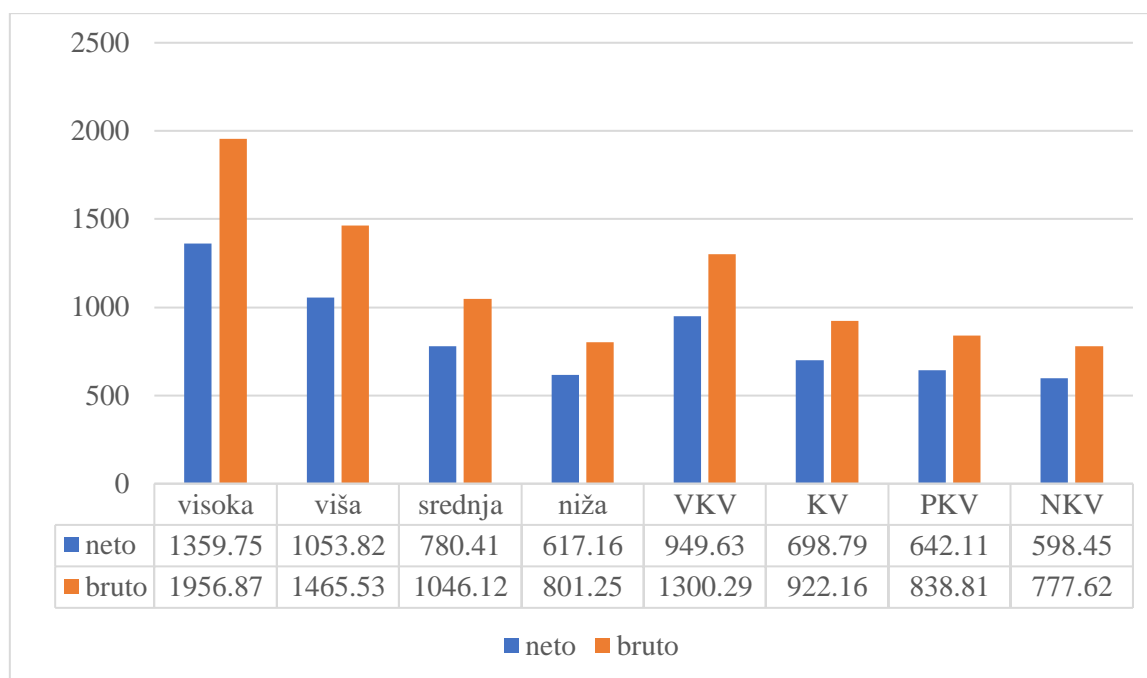
Grafikon 14: Prosječna isplaćena bruto i neto plaća prema stupnju stručne spreme 2020. godine

Izvor: izrada autorice, prema podacima DZS (2021)

Nastavak:

Grafikon 15. Prosječna isplaćena bruto i neto plaća prema stupnju stručne spreme 2021. godine

Izvor: izrada autorice, prema podacima DZS (2022.)

Prema podacima DZS (2022) koji su vidljivi u grafikonu u obje promatrane godine najveća isplaćena neto plaća u 2020. godini bila je u iznosu od 1260,87 eura dok je bruto zabilježena 1852,94 eura. Dok je u 2021. godini neto bila u iznosu od 1359,75 a bruto 1956,87 eura. Usporedbom ovih dviju godina možemo primijetiti povećanje plaća u svim stupnjevima obrazovanja. Vidljiva je i jako velika razlika u iznosima najviše i najniže plaće, odnosno u plaćama visoke stručne spreme i plaćama niskokvalificiranih radnika.

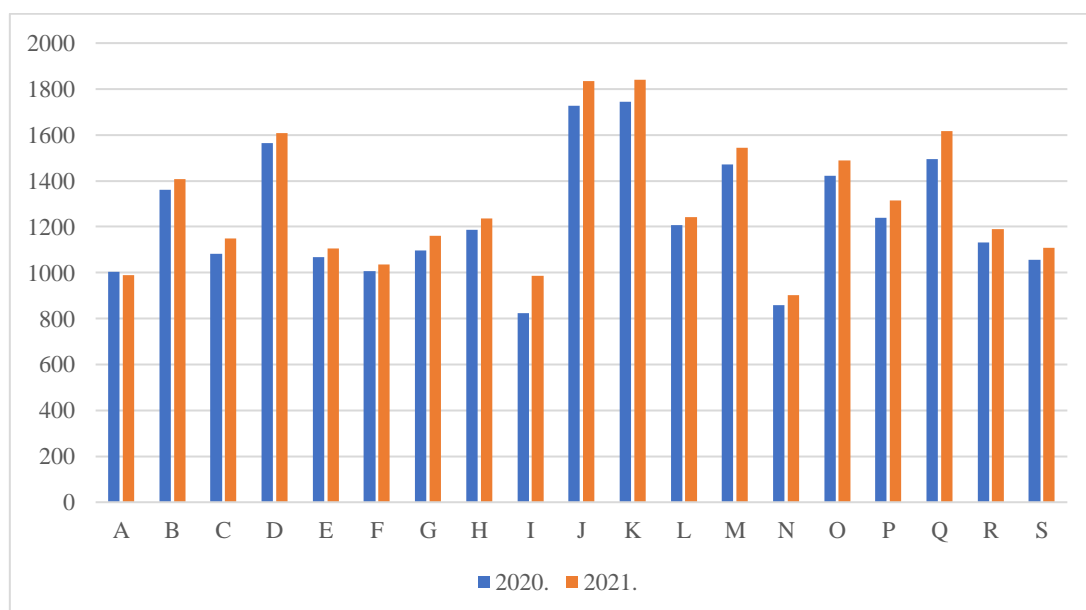
Prema podacima DZS (2022) vidljiva je usporedba bruto plaća prema djelatnostima NKD-u 2007. u 2020. i 2021. godini. Evo nekoliko ključnih saznanja iz vašeg opisa:

- Općenito povećanje bruto plaća: „Većina djelatnosti bilježi povećanje bruto plaća u 2021. godini u usporedbi s 2020. godinom. To sugerira pozitivan trend rasta plaća u većini sektora tijekom tog desetljeća“ DZS (2022).

- Djelatnosti s najvišim bruto plaćama: „U obje godine (2020. i 2021.), najviše bruto plaće isplaćene su u nekoliko ključnih djelatnosti, opskrbu električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom (D), pripremu i usluživanje hrane i pića (J), informacijsku i tehnološku djelatnost (K), poslovanje nekretninama (L), znanstvene i tehničke djelatnosti (M), javnu upravu i obranu (O) te zdravstvenu zaštitu i socijalnu skrb (Q)“ DZS (2022).
- Djelatnost informacija i tehnologije (K): „Ova djelatnost bilježi najviše bruto plaće u oba promatrana razdoblja (2020. i 2021. godina). Plaće u toj djelatnosti su rasle, a iznos najviše plaće u 2020. godini iznosio je 1743,45eura dok je u 2021. godini iznosila 1840,47eura“ (2022)
- Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (A): „su unatoč rastu plaća u mnogim djelatnostima, poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo je zabilježilo pad plaća u 2021. godini“ (2022)
- „Najniža bruto plaća u 2010. godini bila je u administrativnim i pomoćnim uslužnim djelatnostima (N), te je iznosila 859,78eura dok je u 2021. godini iznosila 901,45eura“ (DZS, 2022) .

Ovi podaci ilustriraju važne promjene u plaćama u različitim sektorima hrvatskog gospodarstva tijekom perioda od 2020. do 2021. godine, uz naglasak na rastućem značaju informacijske i tehnološke djelatnosti i izazovima u sektoru obrazovanja.

Grafikon 16. Usporedba bruto plaće prema djelatnostima NKD-u 2007. u 2020. i 2021. godini

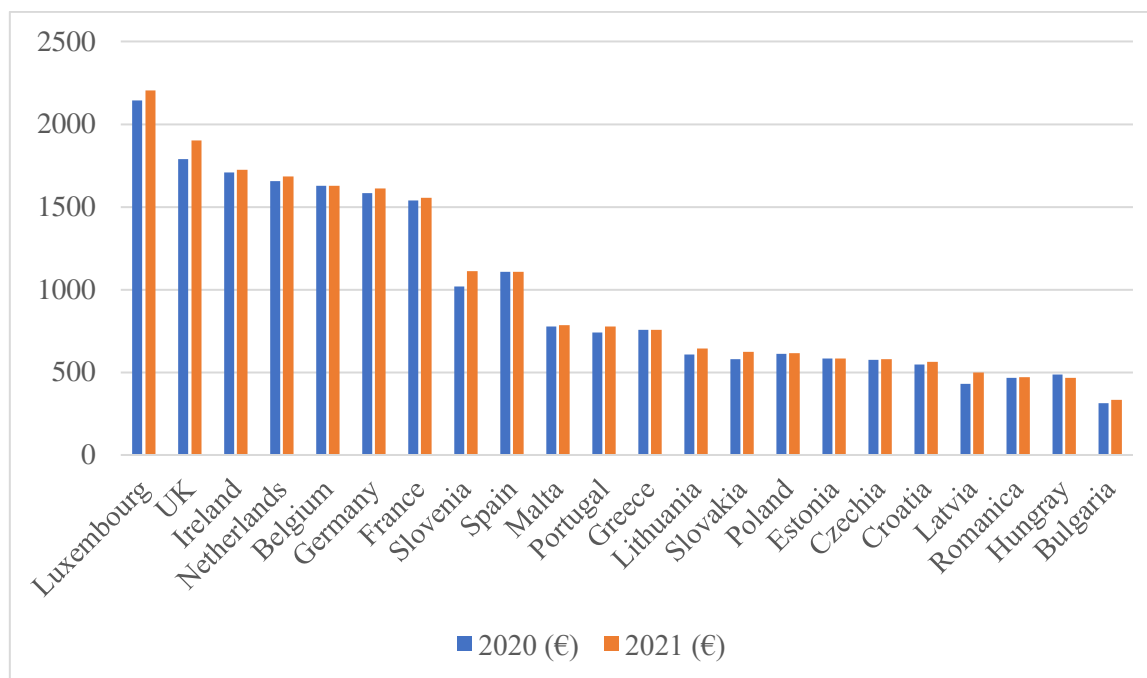
Izvor: izrada autorice, prema podacima DZS (2022)

Prema podacima europa.eu (2023) navedeno zakonodavstvo EU-a o minimalnim plaćama ima za cilj osigurati pristojan životni standard za radnike u državama članicama i promicati pravedne i konkurentne uvjete na tržištu rada. Evo glavnih komponenata toga zakonodavstva:

- Pristojan životni standard: „Države članice EU-a moraju osigurati da njihova zakonska minimalna plaća omogućuje radnicima pristojan životni standard. To znači da minimalna plaća treba pokrivati osnovne troškove života, uključujući stanovanje, prehranu, zdravstvenu skrb, obrazovanje i druge osnovne potrebe“ (europa.eu, 2023).
- Instrumenti za određivanje minimalne plaće: „Države članice imaju fleksibilnost u određivanju visine minimalne plaće, ali moraju koristiti određene instrumente kako bi osigurale njezinu adekvatnost. To uključuje korištenje nacionalnih košarica dobara i usluga po stvarnim cijenama, usporedbu s referentnim vrijednostima (poput 60 posto medijana bruto plaće ili 50 posto prosječne bruto plaće), usporedbu s pragom siromaštva i procjenu kupovne moći minimalne plaće“ (europa.eu, 2023).
- Podrška kolektivnom pregovaranju: „Zakonodavstvo potiče kolektivno pregovaranje o plaćama kao sredstvo za postizanje pravednih plaća. Kolektivno pregovaranje omogućuje radnicima da pregovaraju o boljim uvjetima rada i većim plaćama putem sindikata ili pregovaračkih tijela“ (europa.eu, 2023).
- Redovno ažuriranje: „Minimalne plaće moraju se redovito ažurirati. Države članice moraju osigurati da se zakonske minimalne plaće pregledavaju najmanje svake dvije godine ili najviše svake četiri godine. U nekim zemljama može se primjenjivati mehanizam automatske indeksacije“ (europa.eu, 2023).
- Inspekcije rada i zaštita prava radnika: „Nacionalne vlade moraju osigurati postojanje inspekcija rada koje će nadzirati usklađenost s propisima o minimalnim plaćama i baviti se problemima zlouporabe radnih uvjeta. Radnicima se također mora osigurati pristup rješavanju sporova i pravo na pravnu zaštitu“ (europa.eu, 2023).

Ovo zakonodavstvo ima za cilj stvaranje fer uvjeta na tržištu rada, borbu protiv siromaštva među radnicima i podršku pristojnim plaćama. Države članice EU-a su obavezne uskladiti svoje zakone s ovim standardima kako bi se osigurala bolja zaštita i bolji uvjeti za radnike.

Grafikon 17. Minimalne plaće u zemljama članicama EU u 2020. i 2021. godini

Izvor: izrada autorice, prema podacima eurofound.europa.eu (2022)

Prema podacima Eurostata (2022) Hrvatska se nalazi na 18. mjestu po iznosu minimalne plaće u 2020. i 2021. godini, Luksemburg se nalazi na prvom mjestu sa isplaćenom plaćom u 2021. godini u iznosu od 2202 eura. Dok je Bugarska na posljednjem mjestu te je njezina minimalna plaća iznosila 2021. godine 332 eura.

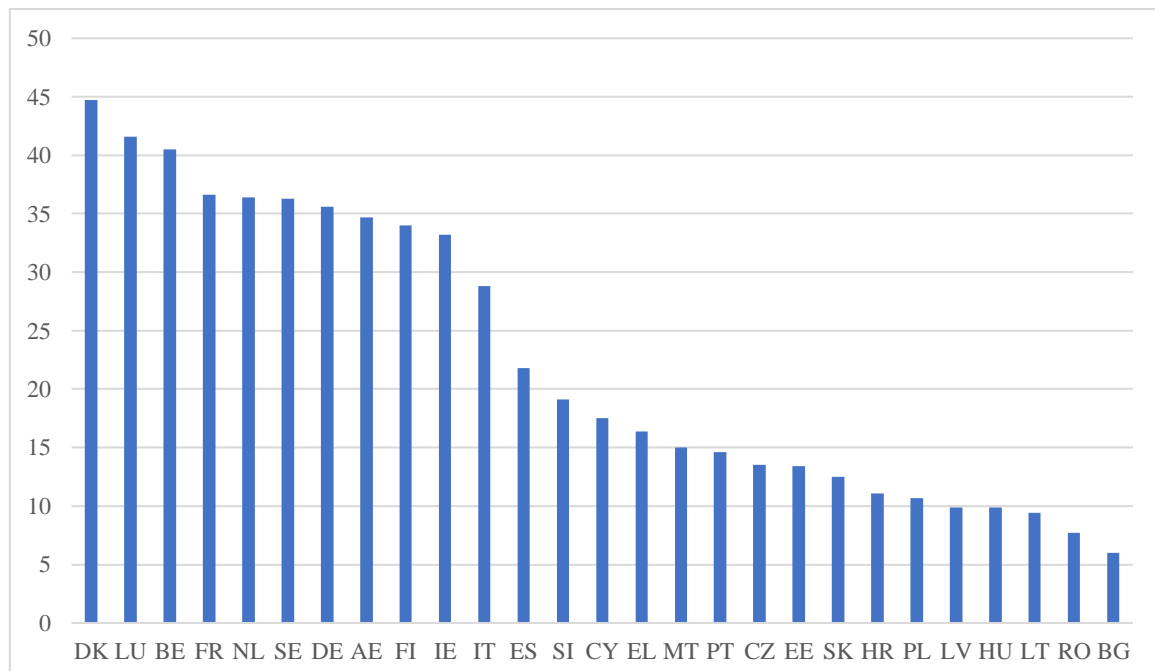
Prema podacima Eurostata (2022) Rad je osnovni čimbenik proizvodnje i ključan za ostvarivanje uspjeha poduzeća i gospodarstva u cjelini. Evo nekoliko ključnih točaka koje se odnose na vašu analizu:

- Troškovi rada: Radnici predstavljaju značajan dio troškova poduzeća, uključujući ne samo bruto plaće koje se isplaćuju zaposlenicima, već i doprinose za socijalno osiguranje i druge doprinose koje poslodavac plaća. Praćenje i kontrola ovih troškova važno je za financijsku održivost poduzeća.
- Konkurentnost: Troškovi rada igraju ključnu ulogu u konkurentnosti poduzeća. Poduzeća koja učinkovito upravljaju svojim troškovima rada često su konkurentna na tržištu. To može uključivati pravilno postavljanje plaća, povećanje produktivnosti radne snage i smanjenje nepotrebnih administrativnih troškova.

- Ostali čimbenici konkurentnosti: Iako su troškovi rada važan faktor, postoje i drugi čimbenici koji utječu na konkurentnost poduzeća, kao što ste naveli. To uključuje troškove kapitala, vještine i produktivnost radnika, inovacije, upravljanje, marketing i brendiranje. Sve ove komponente igraju ulogu u sposobnosti poduzeća da se natječe na tržištu.
- Investicije u radnu snagu: Investicije u obuku, razvoj i motivaciju radne snage mogu poboljšati produktivnost i dugoročnu konkurentnost poduzeća. Radnici s boljim vještinama i motivacijom često donose veću dodanu vrijednost poduzeću.
- Pravedna plaća: Osiguravanje pravedne i konkurentne plaće za radnike ključno je za njihovo zadovoljstvo, angažman i dugoročnu produktivnost. Pravedno plaćeni radnici obično su motiviraniji i lojalniji prema poduzeću.

Ukupno gledano, upravljanje troškovima rada i razumijevanje kako radni faktor utječe na konkurentnost ključno je za uspjeh poduzeća. To uključuje balansiranje plaća, ulaganje u razvoj radne snage te praćenje i prilagodbu na promjene na tržištu rada i zakonodavstva.

Grafikon 18. Troškovi radne snage, po satu 2019. godina

Izvor: izrada autorice, prema podacima eurostata (2020)

U grafikonu iznad prikazani su prema procjeni troškovi radne snage u EU po satu. Primjećujemo kako se Njemačka nalazi na prvom mjestu dok Bugarska na posljednjem.

Gledajući na kupovnu moć stanovnika Republike Hrvatske, ona postaje sve manja. Razlog toga leži u inflaciji koja bilježi sve višu godišnju stopu rasta. Zabilježen je ogroman porast iznosa inflacije u 2022. godini, sve potaknuto krizom koja je posljedica ruske agresije na Ukrajinu. Uzimajući za primjer ovakvu situaciju, iako prosječna plaća raste, ona realno i pada te će se teško jedan radnik svojim prosječnim primanjima moći utrživati sa cijenama koje su iz dana u dan sve više i više. Cijena inflacije u Republici Hrvatskoj tako iznosi čak rekordnih 10,8%, što je najviša stopa inflacije otkad se vodi statistika.

Prema podacima europa.eu (2021) sama analiza naglašava važnost članstva Hrvatske u Europskoj uniji kao faktora koji je doprinio rastu plaća u zemlji. Također ističete ulogu poreznih reformi i povećanja minimalne plaće u tom procesu. Evo nekoliko ključnih zaključaka iz vašeg izlaganja:

- a) Pozitivan trend rasta plaća: Od trenutka pristupanja Europskoj uniji, Hrvatska bilježi kontinuirani rast plaća. Ovo članstvo donosi brojne prednosti, uključujući ekonomske poticaje, otvaranje tržišta i prilike za investicije, što doprinosi povećanju prihoda građana.
- b) Utjecaj poreznih reformi: Porezne reforme koje smanjuju troškove rada i povećavaju dostupni dohodak za radnike mogu potaknuti rast plaća. Ovakve reforme često uključuju snižavanje poreznih stopa i povećanje poreznih olakšica za radnike.
- c) Povećanje minimalne plaće: Povećanje minimalne plaće igra ključnu ulogu u podizanju najnižih primanja i poboljšanju životnih uvjeta za radnike s nižim plaćama. To također može potaknuti rast plaća na višim razinama jer poslodavci često moraju prilagoditi cijelu skalu plaća.
- d) Obrazovanje i razina stručne spreme: Važno je napomenuti da razina obrazovanja i stručna sprema radnika igraju značajnu ulogu u visini njihovih plaća. Radnici s višim stupnjem obrazovanja ili specijaliziranim vještinama obično imaju veće plaće.
- e) Konkurentnost i ulaganja u gospodarstvo: Da bi se nastavio pozitivan trend rasta plaća, Hrvatska će trebati ulagati u konkurentnost svog gospodarstva, privući investicije, poticati inovacije i razvoj visokotehnoških industrija.
- f) Sredstva iz EU fondova: Korištenje sredstava iz Europske unije za infrastrukturne projekte, razvoj poslovanja i edukaciju također može pridonijeti rastu gospodarstva i povećanju plaća.

- g) Smanjenje razlika u plaćama: Ulaganje u poboljšanje uvjeta rada i pravedniju raspodjelu dohotka može pomoći smanjenju razlika u plaćama između različitih sektora i spolova.

Ukupno gledano, kontinuirani rast plaća u Hrvatskoj predstavlja pozitivan znak za gospodarski razvoj zemlje. Međutim, održavanje tog trenda zahtijeva napore na više frontova, uključujući obrazovanje, porezne politike i investicije u gospodarstvo.

6. ZAKLJUČAK

Ono što je zapravo vidljivo u ovom radu i što nam služi kao temelj za zaključak jest, prije svega, analiza gospodarstva i plaća u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji. Iz podataka koji su prezentirani unutar rada jasno se može odgovoriti na postavljena pitanja u uvodnom dijelu rada. Naime, prema svim podacima, Republika Hrvatska nema najniže plaće u odnosu na druge države članice u Europskoj uniji, vidljivo je da postoji manji broj država koje su, po plaćama, nižeg standarda nego Hrvatska, iako se i Hrvatska nalazi u krugu država lošijeg ranga. Primjer toga su Bugarska i Rumunjska čiji su troškovi rada, plaće i zaposlenost već godinama među najnižim brojkama zabilježenim u Europskoj uniji. Mnogi faktori utječu na to, vidljivo je to iz trenutne krize koja se odvija u svijetu u 2022. godini zbog ruske invazije na Ukrajinu. S obzirom na rečeno, može se zaključiti da osoba sa prosječnim primanjima neće uspjeti održati utrku sa povećanjem cijena proizvoda i usluga. Također, kroz rad su objašnjene i razne krize koje su obilježile Republiku Hrvatsku i Europsku uniju, poput one 2009. godine, no može se zaključiti kako je gospodarski Hrvatska dosta napredovala u odnosu na prethodnih 10 godina.

Glavni cilj ovog rada jest približiti i analizirati gospodarsku situaciju Republike Hrvatske te plaće radnika kao i njihove zarade i same troškove rada, što je i učinjeno kroz detaljnu analizu i usporedbu sa drugim državama članicama. Naime, u radu je vidljivo da kreirajući ovakve analize moguće je zaključiti da razvojem država članica, razvija se i Republika Hrvatska te da razne krize mogu vrlo lako „poljuljati“ stabilni rast gospodarstva.

Na kraju, moguće je zaključiti da se Hrvatska nalazi blizu dna ljestvice kada su u pitanju visine prosječnih plaća Europske unije te iako se povećala tijekom godina, krizama koje dolaze i povećanjem razina cijena, potrošačka košarica osobe sa prosječnim primanjima ipak neće biti puna. Preostaje nam samo vidjeti kako će se nova svjetska kriza nakon pandemije bolesti Covid 19 i ruske invazije na Ukrajinu odraziti na životne standarde i zaposlenost stanovništva.

7. LITERATURA

1. Barać, A., Učinak pandemije COVID-19 na Hrvatsko gospodarstvo. Osijek, Ekonomski fakultet u Osijeku [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
2. Birač, D., (2021.) Transformacija političkog pojma tranzicije u povijesnom lomu 1989./1991. u Hrvatskoj. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/373400> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
3. Božiković, N., Tržište rada u Europskoj uniji i Republici Hrvatskoj. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 42, br. 1, 91-110 (2021). [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
4. Čipčić, D. (2020) Analiza nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet u Splitu [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
5. Čipčić, D. (2020) Analiza kretanja plaća u Republici Hrvatskoj. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet u Splitu [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
6. DZS (2023) Indeks potrošačkih cijena kolvoz 2023. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/59079> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
7. DZS (2022.) Prosječne neto i bruto plaće prema spolu 2022. godine. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29072> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
8. DZS (2023) Prosječne mjesečne neto i bruto plaće. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/31499> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
9. DZS(2018). Statistički ljetopis RH 2018., dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/media/wsdkedwa/sljh2018.pdf> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
10. DZS (2023) Prosječne mjesečne neto i bruto zaposlenih za srpanj 2023. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58109> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
11. DZS (2023) Migracija stanovništva RH u 2022. godini. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58061> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
12. Europa.eu (2021) Minimalne plaće: mjere za dostojanstvene životne uvjete u EU. Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20210628STO07263/minimalne-place-mjere-za-dostojanstvene-zivotne-uvjete-u-eu-u> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
13. Eurostat, (2019) Plaće i troškovi rada. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Pla%C4%87e_i_tro%C5%A1kovi_rada&oldid=462403 [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]

14. E- građani (2021.), I u uvjetima krize zadržali smo gospodarsku stabilnost i očuvali radna mjesta. Dostupno na: [Vlada Republike Hrvatske - I u uvjetima krize zadržali smo gospodarsku stabilnost i očuvali radna mjesta \(gov.hr\)](https://www.vlada.hr/vlada-republike-hrvatske-i-u-uvjetima-krize-zadrzali-smo-gospodarsku-stabilnost-i-ocuvali-radna-mjesta) [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
15. HNB (2021), Na sljedeću krizu možemo biti spremni samo ako smo naučili i usvojili sve lekcije prethodne krize. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/na-slijedecu-krizu-mozemo-biti-spremni-samo-ako-smo-naucili-i-usvojili-sve-lekcije-prethodne-krize> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
16. HNB (2022). Utjecaj rata u Ukrajini na inflaciju potrošačkih cijena. Dostupno na: https://www.hnb.hr/web/guest/javnost-rada/rat-u-ukrajini/html/-/asset_publisher/lwOTLx5fWZDC/content/utjecaj-rata-u-ukrajini-na-inflaciju-potrosackih-cijena?articleid=4208988&p_p_state=maximized [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
17. Hrvatska književna enciklopedija (2021). Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34066> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
18. HGK, Gospodarska kretanja (2022) Dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/gospodarskakretanja010222www623c503a2692b.pdf> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
19. HNB (2021), Na sljedeću krizu možemo biti spremni samo ako smo naučili i usvojili sve lekcije prethodne krize. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/na-slijedecu-krizu-mozemo-biti-spremni-samo-ako-smo-naucili-i-usvojili-sve-lekcije-prethodne-krize> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
20. Jakšić, A. (2017), Postoji li mogućnost primjene koncepta fleksigurnosti na tržište rada u Republici Hrvatskoj?. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/282125> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
21. Markulin, I., (2021), Analiza kretanja plaća u Republici Hrvatskoj. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet u Splitu [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
22. McCormick, J. (2010.). Razumjeti Europsku uniju, Palgrave Macmillan/Mate d.o.o., Zagreb [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
23. Moj posao.hr (2020) Što je bruto, a što neto plaća? Dostupno na: <https://www.moj-posao.net/Savjet-Pravnika/72189/Sto-je-bruto-a-sto-neto-placa/58/> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]

24. Nestić, D. (2007), Differing Characteristics or Differing Rewards: What is Behind the Gender Wage Gap in Croatia?, EIZ Working Papers, EIZ-WP-0704, Zagreb: Ekonomski institut. [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
25. Obadić, A., Tica, J. (ur.) (2017.). Gospodarstvo Hrvatske, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
26. Obadić A., (2003), Utjecaj aktivnih i pasivnih politika na tržište rada. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/8923> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
27. Penava, M. (2011) Utjecaj migracija na europsko tržište rada. Dostupno na: [UTJECAJ MIGRACIJA NA EUROPSKO TRŽIŠTE RADA \(srce.hr\)](https://hrcak.srce.hr/file/223948) [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
28. Poljak, A.. (2019). Mikroekonomski uzroci krize Hrvatskog gospodarstva. Diplomski rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet u Splitu [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
29. Žažar, K (2015), Što nakon (društvene) tranzicije? Kritičke crtice uz upotrebu tranzicijskoga pristupa u sociološkim razmatranjima hrvatskoga društva Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/223948> [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]
30. Živković, V (2019.) Utjecaj demografskih trendova i migracija na tržište rada u Republici Hrvatskoj, Veleučilište s pravom javnosti Baltazar Zaprešić [pristupljeno: 20.rujna, 2023.]

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Smanjenje zaposlenost po sektorima u EU u 2010. u odnosu na 2008. godinu.	6
Grafikon 2. Izravna strana ulaganja, neto priljevi - Hrvatska od 2000.-2011.....	7
Grafikon 3. Godišnji indeksi potrošačkih cijena od kolovoza 2021. do kolovoza 2023., stope promjene	10
Grafikon 4: Stanovništvo prema popisima od 1953-2021.....	15
Grafikon 5.Stanovništvo prema starosti i spolu od 1953. do 2021. godine (žene)	16
Grafikon 6.Stanovništvo prema starosti i spolu od 1953. do 2021. godine (muškarci)	16
Grafikon 7. Stanovništvo prema starosti (2021)	17
Grafikon 8.nezaposlene osobe prema spolu (2023)	19
Grafikon 9. Nezaposlene osobe prema dobi (2023).....	19
Grafikon 10. Nezaposlene osobe prema razini obrazovanja	20
Grafikon 11. Stopa nezaposlenosti mladih u 2021. godini	25
Grafikon 12. Prosječna bruto plaća u RH od 2013. do 2022. godine.....	30
Grafikon 13. Prosječna neto plaća od 2013. do 2022. godine.....	31
Grafikon 14: Prosječna isplaćena bruto i neto plaća prema stupnju stručne spreme 2020. godine	32
Grafikon 15. Prosječna isplaćena bruto i neto plaća prema stupnju stručne spreme 2021. godine	33
Grafikon 16.Usporedba bruto plaće prema djelatnostima NKD-u 2007. u 2020. i 2021. godini	34
Grafikon 17. minimalne plaće u zemljama članicama EU u 2020. i 2021. godini.....	36
Grafikon 18. troškovi radne snage, po satu 2019. godina	37

POPIS SLIKA

Slika 1.Primjer obračuna plaće.....	28
-------------------------------------	----

POPIS TABLICA

Tablica 1. Nezaposlenost prema spolu i dobi- mjesečni podaci (postotak aktivne populacije). 9	
Tablica 2.Vanjska migracija stanovništva RH	23
Tablica 3.Nezaposlenost mladih osoba u EU	24